

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisin- saantiriski oikeuskäytännön valossa

Helsingin yliopiston kirjaston verkkojulkaisu
2010

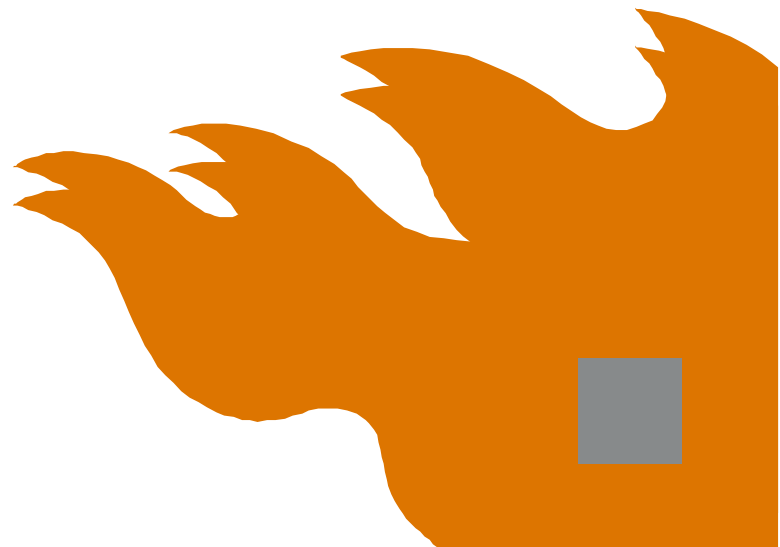
Jarmo Tuomisto

Omistus, sopimus ja vaihdanta – juhlakirja Leena
Kartiolle

Toimituskunta Lars Björne, Ari Saarnilehto, Eva Tammi-
Salminen ja Jarmo Tuomisto
Turku: Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, 2004

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkko-osoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

[http://www.helsinki.fi/kirjasto/
kirjasto@helsinki.fi](http://www.helsinki.fi/kirjasto/kirjasto@helsinki.fi)

OMISTUS, SOPIMUS, VAIHDANTA

**Juhlakirja
Leena Kartiolle**

LEAN
Lean

TURUN YLIOPISTON
OIKEUSTIETEELLISEN TIEDEKUNNAN JULKAISUJA

A. JUHLAJULKAISUT N:o 13

OMISTUS, SOPIMUS, VAIHDANTA

Juhlakirja
Leena Kartiolle

Toimituskunta

Lars Björne, Ari Saarnilehto, Eva Tammi-Salminen ja Jarmo Tuomisto

Toimittaja
Eva Tammi-Salminen

Turun yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
2004

Tämän kirjan kustantamista ovat tukeneet

Alfred Kordelinin seura
Alfred Kordelinin yleinen edistys- ja sivistysrahasto
Suomalainen Lakimiesyhdistys
Turun Yliopistosäätiö
Werner Söderström Osakeyhtiö

ISBN 951-29-2675-X
ISSN 0784-1752

Gummerus Kirjapaino Oy
Jyväskylä 2004

Saatteeksi

Käsillä oleva teos on juhlakirja kansleri, siviilioikeuden professori Leena Kartiolle. Se on julkaistu juhlistamaan Leena Kartion ja Turun yliopiston yhteistä 40-vuotista taivalta. Kartion virallinen ensikosketus Turun yliopistoon on näet ollut 16.1.1964, jolloin hänet nimitettiin va. ylim. yp. assistentiksi. Kuten tunnettua, Leena Kartion näin alkanut ammattiura on sisältänyt ansiokkaan toiminnan erityisesti siviilioikeuden tutkijana ja opettajana sekä opinnäytteiden ja tutkimusten ohjaajana. Vuodesta 1978 hän on ollut siviilioikeuden professori. Vuodesta 2000 hän on toiminut yliopiston kanslerina. Tästä tehtävästä hän jäi eläkkeelle kesällä 2003.

Teoksessa on 16 artikkelia. Näistä 14 tarjoaa kirjoittajansa näkökulman kirjan pääteemaan, omistukseen, sopimukseen ja vaihdantaan. Teoksen avaavat kaksi artikkelia puolestaan liittyvät lähemmin Leena Kartion yliopistolliseen henkilöhistoriaan. Toinen niistä valottaa Kartion uran – ja samalla myös oikeustieteellisen tiedekunnan – alkutaivalta Turun yliopistossa, toinen taas sivuaa sen viimeisimpiä vaiheita ja käsittelee kansleri-instituutiota.

Käsikirjoitukset on tullut jättää toimittajalle syyskuussa 2003. Tekstin käsittelystä ja taitosta on huolehtinut toimistosihteeri Tarja Linden. Toimituskunta kiittää kaikkia kirjan ilmestymiseen myötävaikuttaneita.

Turussa 18. helmikuuta 2004

Lars Björne

Ari Saarnilehto

Eva Tammi-Salminen

Jarmo Tuomisto

Sisällys

Saatteeksi	V
Sisällys	VII

Juha Tolonen

Leena Kartio ja Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta	1
---	----------

Lars Björne

Yliopiston kansleri ennen ja nyt	9
Lähteet	17

Erkki Havansi

Kollisio ja kolluusio	19
1. Kollisio	19
2. Kolluusio	20
3. Kolluusio KKO:ssa	23
4. Vanhassa vara parempi?	25
5. Kolluusio kollisiossa	27
Lähteet	28

Marjut Jokela

Yhteisvastuun hajaantuminen, kun velka vanhentuu yhden velallisen osalta	29
1. Liian helppo kysymys?	29
2. Yhteisvastuu ja sen hajaantuminen	31
2.1. Yhteisvastuun ja velallisten keskinäisen vastuun periaatteet	31
2.2. Velkojan huolenpitovastuusta	32
2.3. Mistä määrästä osuudet lasketaan?	35
2.4. Korot	38
2.5. Takaajan vastuu	39
2.6. Rajoitettu vastuu päävelasta	40
3. Tuomion vaikutus	41
4. Vastuusuhteiden selvittämisestä	44
Lähteet	46

Martti Kairinen

Työnantajan käsite ja yritystoiminnan dynamiikka	49
1. Johdanto	49
2. Työnantaja työntekijän työsopimuskumppanina ja työllistävänä yrityksenä	51
3. Yritykset, yhtiöt ja työsuhteet	53
4. Normaalit ja epätyypilliset työnantaja-asetat	55
5. Työnantajayritysten toimintatapojen rakenteita	57
Lähteet	62

Juha Karhu

Kohti yhteiskunnan oikeutta. Jokamiehenoikeudet ja biodiversiteetti yhteiskunnan oikeuden prototyyppeinä	63
1. Aluksi	63
2. Yhteiskunta kriittisen oikeuspositivismin ja myöhäismodernin vastuuoikeuden kehikoissa	65
2.1. Modernin oikeuden tunnusomaisia piirteitä	65
2.2. Wilhelmsson ja Tuori	66
3. Jokamiehenoikeudet yhteiskunnan oikeuden prototyypinä	69
4. Biodiversiteetti	71
5. Valtion, markkinoiden ja yhteiskunnan oikeuden keskinäissuhteita	72
5.1. Valtion oikeus vaikuttaa markkinoiden oikeuteen	73
5.2. Markkinoiden oikeuden vaikutus valtion oikeuteen	74
5.3. Valtion oikeuden vaikutus yhteiskunnan oikeuteen	74
5.4. Yhteiskunnan oikeuden vaikutus valtion oikeuteen	77
5.5. Markkinoiden oikeuden vaikutus yhteiskunnan oikeuteen	77
5.6. Yhteiskunnan oikeuden vaikutus markkinoiden oikeuteen	78
6. Yhteenvedo ja kehittäjä	79
Lähteet	81

Risto Koulu

Kuka uskoo herra Schumpeteria?	83
1. ”Hyvä teoria on parempi kuin huono todellisuus”	83
2. Onko herra Schumpeter oikeassa?	87
2.1. Schumpeter ja konkurssilaki	87
2.2. Haaste 1: hyvinvointivaltio	89
2.3. Haaste 2: turhat konkurssit ja puuttuvat konkurssit	91
2.4. Haaste 3: resurssien uusallokoitumisen epävarmuus	93
3. Suomalainen insolvenssilainsäätaja: schumpeterilainen vai kerettiläinen?	95
3.1. Yleisperustelujen taso	95
3.2. Konkreettisten sovellutusten taso	97
4. Lopuksi	100
Lähteet	100

Jukka Mähönen

Uusi rahoitusvakuuksia koskeva lainsäädäntö – eräitä näkökohtia vakuusdirektiivin täytäntöönpanosta Suomessa	103
1. Johdanto	103
2. Vakuusdirektiivi	104
2.1. Direktiivin tavoitteet ja tarkoitus	104
2.2. Direktiivin pääpiirteet	106
3. Direktiivin voimaan saattaminen Suomessa	111
4. Rahoitusvakuuslaki ja oikeustoimilain 37 §	113
5. Rahoitusvakuuksien tilinpäätöskäsittely	116
6. Lopuksi	120
Lähteet	121

Päivi Paasto

Analyttinen vai perusoikeusrakenteinen varallisuus oikeus?	123
1. Johdannoksi	123
2. Esineoikeudellinen näkökulma varallisuus oikeuden uudistustarpeisiin	125
3. Perusoikeusuudistukseen sisältyvä muutos	128
4. Perusoikeusperustainen varallisuus oikeus	133
5. Perusoikeudet ratkaisutilanteissa ja kansalaisten keskinäissuhteissa	135
6. Positiivisesta eli asetetusta oikeudesta ja sitä tulkitsevasta lainopista	139
Lähteet	143

Ari Saarnilehto

Tuottokoron määrä, case law ja Suomen järjestelmä	145
1. Johdannoksi	145
2. Tuottokoron korkokanta	147
2.1. Tuottokorko vai viivästyskorko	147
2.2. Tuottokoron määrä	149
2.3. Tiivistelmä	153
3. Case law ja Suomi	154
Lähteet	157

Eva Tammi-Salminen

Omistussuhteiden selkeys ja pysyvyys – havainnot ja kokoavia näkökohtia	159
1. Kirjoituksen aihepiiri ja tarkoitus	159
2. Mitä omistussuhteiden selkeydellä ja pysyvyydellä tarkoitetaan?	160
2.1. Argumentin ”luonteesta”	160
2.2. Argumentin sisällöstä	161
3. Miten omistussuhteiden selkeyden ja pysyvyyden vaatimus ilmenee maakaaren sääntelyssä?	163
3.1. Kiinteistön kauppa	163
3.1.1. Muotovapauden rajoitukset	163
3.1.2. Sisältövapauden rajoitukset	167
3.1.3. Purkuvapauden rajoitukset	172
3.2. Lainhuuto- ja kiinnitysrekisterijärjestelmä	173
3.2.1. Oikeuksien kirjaamiskelpoisuuden ala	173
3.2.2. Erityisesti kiinnityskelpoisuuden rajoista	175
4. Lopuksi	179
Lähteet	180

Jarno Tepora

Tekijänoikeuden käyttö vakuutena	181
1. Lähtökohtia	181
2. Kirjaamiskelpoiset ja kirjaamiskelvottomat immateriaalioikeudet	183
3. Panttioikeuden edellytykset	184
3.1. Yleistä	184
3.2. Saamissuhteesta	185
3.3. Panttauskompetenssista	185
3.4. Panttiobjektin panttikelpoisuudesta	186
3.4.1. Yksilöitävyydestä	187
3.4.2. Luovutus- ja ulosmittauskelpoisuudesta	187
3.4.3. Vakuusarvosta	189
3.5. Panttaussopimuksen pätevydestä	190
3.6. Julkivarmistuksesta	190
4. Tietokoneohjelman vakuuskäyttö	194
5. Tekijänoikeuden vakuusluovutus	196
6. Tekijänoikeus ja yrityskiinnitys	199
7. Tekijänoikeuden yhtiöittäminen	200
8. Vakuutena oleva tekijänoikeus konkurssissa	200
Lähteet	202

Hannu Tolonen

Absoluuttinen ja eksklusiivinen: Yksityisen omistusoikeuden synty	205
1. Kysymyksenasettelu	205
2. Omistusoikeus ja käsitelainoppi	209
3. Omistusoikeus ja uuden ajan alun luonnonoikeus	210
3.1. Yleistä	210
3.2. Luonnonoikeudellinen argumentti	211
3.3. Luonnollinen vapaus: oikeus itseensä ja tekoihinsa	214
3.4. Grotius ja Pufendorf: omistuksen määreet	216
4. Keskiajan dominium/usus ja proprietas/commune	219
5. Yhteenvetoa	220
Lähteet	221

Jarmo Tuomisto

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski oikeuskäytännön valossa	223
1. Tehtävänasettelu	223
2. Vakuudensaajan suojautumismahdollisuudet maksutilanteessa	226
3. Vakuudensaajan toimien vaikutus vakuudenantajan vastuuseen	234
4. Riski vastavakuuksien takaisin saamisesta	236
5. Vierasvelkapanttauksen tai takauksen voimassaoloajan päättymisen tai takauksen vanhentumisen merkitys	239
6. Peräytyvälle maksulle laskettava korko	240
7. Vakuudensaajan ja vakuudenantajan prosessuaalinen asema	244
Lähteet	248

Kauko Wikström

Sopimus ja neljäs	251
1. Sopimus ja kolmas	251
2. Sopimusvapaudesta	252
3. Sopimus ja neljäs	254
4. Yksityis- ja julkisoikeuden välisestä suhteesta	255
5. Perusvapaudet ja perusoikeudet	257
6. Yhteenvetoa	258
Lähteet	259

Tuula Ämmälä

Kauppaa koskevista reklamaatioista	261
1. Johdannoksi	261
2. Reklamaatiokeinot	261
3. Virheilmoitus	264
4. Sopimuksen tekeminen	265
5. Kohtuullinen aika	267
6. Takaraja	273
7. Poikkeukset	275
8. Reklamaatio sopimuksessa	278
9. Reklamaatio yleisissä sopimusehdoissa	278
10. Lopuksi	279
Lähteet	280

Kirjoittajat	281
---------------------	-----

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski oikeuskäytännön valossa

1. Tehtävänasettelu

Vakuuden määritelmänomaisena tehtävä on suojata saajaansa velallisen maksukyvyttömyydestä ja maksuhaluttomuudesta johtuvia riskejä vastaan.¹ Lähinnä ulosottolakiin, konkurssisääntöön – ja sen kohta korvaavaan konkurssilakiin –, yrityksen saneerauksesta annettuun lakiin (47/1993) ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin (57/1993) sisältyvät säännökset vakuudensaajan asemasta osoittavat, minkälaiset mahdollisuudet vakuus antaa velkojalle hänen saamistensa perimiseen maksukyvyttömyystilanteissa. Nämä säännökset osoittavat toisin sanoen, minkälaisessa asemassa velkoja on ennen maksun saamista käynnistyneissä maksukyvyttömyysmenettelyissä. Tärkeä puoli velkojan asemassa on kuitenkin myös hänen asemansa *maksun jälkeen* käynnistyneissä maksukyvyttömyysmenettelyissä. Tältä osin vakuusvelkojan asema ratkeaa ensi sijassa takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991; *TakSL*) säännösten nojalla.

Mikäli velkojalla on ollut velallisen itsensä antama vakuus, jonka nojalla hän saisi suorituksen velallista koskevassa insolvenssimenettelyssä, muilla velkojilla ei ole mitään intressiä vaatia maksun peräyttämistä.² Maksu

---

¹ Ks. esinevakuusoikeuksien käsitteestä ja asemasta esineoikeuksien systematiikassa *Kartio* 2002 s. 11–12 sekä yleisesti vakuuksien tehtävistä ja jaotteluista *Havansi* 1992a s. 3 ss. ja *Hemmo* 2001 s. 171–173.

² Ongelma sen sijaan on, miten riski maksun jälkeisistä vakuusarvon muutoksista jakautuu vakuusvelkojan ja muiden velkojien kesken. Ks. tarkemmin esim. *Tuomisto* 2002 s. 251–253 viitteineen.

on näissä tapauksissa tuonut muiden velkojien ulottuville saman arvomäärän kuin sieltä on maksun johdosta poistunut, ja maksun saanut velkoja voisi joka tapauksessa periä saamisensa vakuuden arvosta. Takaisinsaannin estääkin tuolloin ns. vahinkoedellytys. Tämä lähinnä lain esitöistä ja oikeuskäytännöstä ilmenevä edellytys merkitsee, että takaisinsaanti on mahdollista vain, jos menettelystä on voinut aiheutua vahinkoa muille velkojille.³

Jos velkojan vakuus ei ole velallisen itsensä vaan kolmannen antama – kuten esimerkiksi vierasvelkapantti tai takaus –, vakuusvelkojan saama maksu ei ole velkojien kannalta merkityksetön. Maksua vastaava arvomäärä ei ole tuolloin tullut muiden velkojien saataville vaan päätynyt kolmannelle, joten muiden velkojen maksamiseen käytettävissä olevat velallisen varat ovat vähentyneet. Maksun johdosta on tosin samalla vähentynyt velallisen vastuiden määrä. Jos vakuusvelkojan saamista ei olisi suoritettu ja saaminen olisi siten peritty vakuuden arvosta, vakuudenantajalle olisi nimittäin tavallisesti syntynyt regressisaaminen velalliselta.⁴ Maksua vastaava vastuiden väheneminen ei tee kuitenkaan maksua muiden velkojien kannalta merkityksettömäksi, sillä kysymys takaisinsaannista on ylipäänsä relevantti vain silloin, kun velalliselta oleville saamisille ei kerry niiden nimellisarvon mukaista suoritusta.

Viimeksi mainituista syistä ei vierasvelkavakuudella ole oikeastaan merkitystä kilpailevien velkojien suojantarpeen kannalta. Velan maksu vierasvelkavakuuden saajalle on jokseenkin yhtä vaarallinen kuin maksu kokonaan vakuudettomalle velkojalle. Täten on selvää, ettei turvaavankaan vierasvelkavakuuden olemassaolo saa estää maksun peräyttämistä. Kysymys voi olla vain siitä, miten takaisinsaantiriski jaetaan eri osapuolten – vierasvelkavakuuden saajan, vierasvelkavakuuden antajan ja konkurssivelkojien – kesken. Suomalaisen lainsäätäjän ratkaisu tähän ongelmaan ilmenee TakSL 19.1 ja 21.2 §:stä.

TakSL 19.1 §:n mukaan vierasvelkavakuus ei vaikuta maksun takaisinsaantiedellytyksiin, jos velkoja on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää velallisen olevan TakSL 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla maksukyvytön.⁵ Jos

---

³ Ks. vahinkoedellytyksestä lähemmin esim. *Leppänen* 1992 s. 27 ss., *Havansi* 1992b s. 286–287, *Koulu* 2002 s. 269 ja *Tuomisto* 2002 s. 77–97, 243–265 ja 411–414.

⁴ Takaajan ja vierasvelkapantin antajan takautumisoikeudesta ks. takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain (361/1999) 28 ja 41 §. Jos takaaja tai vierasvelkapantin antaja on ennakolta luopunut takautumisoikeudestaan, vakuussaamisen maksu on muiden velkojien kannalta vielä tavallista vahingollisempaa, koska vakuudensaajalle suoritettu maksu ei vähennä edes konkurssisaamisten määrää. Maksu saattaa olla tulkittavissa jopa lahjanluontoiseksi varojensiirroksi vakuudenantajalle.

⁵ Ks. myös esim. *HHO* 27.6.1996 t. n:o 3582 S 95/875. Velallisyhtiöt olivat myyneet lähes kaiken omaisuutensa ja käyttäneet saamansa kauppahinnat pankin saamisten lyhentämiseen. Pankilla, joka oli myös rahoittanut mainitun kaupan, oli saamisistaan turvaavat vieras-

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

velkoja oli sen sijaan vilpittömässä mielessä velallisen maksukyvyttömyyden suhteen eikä hän voi saada vakuutta takaisin vakuudenantajalta, turvaavan vakuuden omannut velkoja ei voi joutua palautusvelvolliseksi:

19 §. *Kolmannen asettama vakuus.* Milloin kolmas henkilö on asettanut velallisen velasta vakuuden ja tämä vakuus on velvoitteen täyttämisen johdosta palautettu hänelle, velkoja on suorituksen peräytyessä velvollinen palauttamaan vain vakuuden arvon ylittävän osuuden, mikäli hän ei voi saada vakuutta takaisin eikä hän vakuuden palauttaessaan tiennyt eikä hänen olisi pitänytkaan tietää velallisen maksukyvyttömyydestä. Mitä edellä on säädetty, on vastaavasti sovellettava, milloin joku on mennyt takaukseen velallisen velvoitteesta ja velallinen on täyttänyt velvoitteensa.

--

Vierasvelkavakuuden antajan palautusvastuu määräytyy TakSL 21.2 §:n mukaan sillä perusteella, olisiko maksu hänelle suoritettuna voitu tuomita peräytymään. Vakuuden palauttamista tai korvaamista voivat vaatia niin vakuudensaaja kuin konkurssivelkojisto:

21 §. *Vekseli- ja shekkivelallisen korvausvastuu sekä vakuuden palauttaminen.* --

Edellä 19 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa vakuuden takaisin saanut kolmas henkilö taikka takaaja on velvollinen asettamaan vakuuden uudelleen tai korvaamaan sen arvon velkojalle tai, jos niin vaaditaan, suoraan pesälle. Edellytyksenä tälle on, että maksu, jos se olisi suoritettu hänelle velkojana, voitaisiin tuomita peräytymään.

TakSL 19.1 ja 21.2 §:n säännökset merkitsevät, että vierasvelkavakuuden saaja kantaa merkittävän takaisinsaantiriskin, jos hän on maksun vastaanottaessaan tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää velallisen maksukyvyttömyydestä. Vakuudenantajalle takaisinsaanti taas on samanlainen riskitekijä kuin kenelle tahansa velkojalle.

Esillä olevassa kirjoituksessa tarkastellaan erityisesti viimeaikaisen oikeuskäytännön valossa takaisinsaantiriskiä niin vakuudensaajan kuin vakuudenantajan näkökulmasta.⁶ Huomio keskitetään konkurssitakaisinsaantiin, mutta konkurssitakaisinsaantia koskevat TakSL:n säännökset soveltuvat

---

velkapantit. Yhtiöiden jouduttua konkurssiin konkurssipesät vaativat pankin saamien maksujen peräyttämistä. Pankki kiisti kanteet, koska pankilla oli ollut täydet vakuudet saatavillean. Maksut eivät täten olleet pankin mukaan parantaneet sen asemaa yhtiöiden velkojana eikä pankkia ollut sopimattomasti suosittu toisten velkojien kustannuksella. Maksut peräytettiin TakSL 5 ja 19 §:n nojalla, koska yhtiöillä ei ollut kauppojen jälkeen mahdollisuuksia selviytyä vastuistaan, koska kaupoilla oli siten sopimattomasti siirretty omaisuutta pois muiden velkojien ulottuvilta ja koska pankin oli täytyntä tietää yhtiöiden maksukyvyttömyydestä.

⁶ Tarkastelu rajoittuu lähes yksinomaan kotimaiseen oikeuskäytäntöön. Konkurssitakaisinsaantia koskeva lainsäädäntö on kyllä yhteispohjoismaisen valmistelutaustan vuoksi pitkälti yhdenmukaista, ks. esim. *Tuomisto* 2002 s. 8. Nimenomaan vierasvelkavakuuden vaikutuksia koskeva tanskalainen ja norjalainen sääntely eroaa kuitenkin merkittävästi suomalaisesta, ks. jäljempänä jaksossa 4. esitettyä. Ruotsalainen sääntely vastaa pitkälti suomalaista, mutta sitä koskeva julkaistu oikeuskäytäntö on hyvin niukkaa.

myös saneerauksen, velkajärjestelyn ja ulosmittauksen yhteydessä. Vierasvelkavakuuksista pidetään silmällä takausta ja vierasvelkapanttausta. Vakuudenantajalla tarkoitetaan sekä takaajaa että vierasvelkapantin antajaa ja vakuudensaajalla vastaavasti sekä takauksen että vierasvelkapantin saajaa. Samaten käsitettä vierasvelkavakuus käytetään niin takauksesta kuin vierasvelkapantista.

2. Vakuudensaajan suojautumismahdollisuudet maksutilanteessa

a. Velallisen tarjoaman maksun torjuminen. Jos velkojalla on perusteltua syytä epäillä velallisen olevan maksukyvytön, hänen kannaltaan saattaisi toisinaan olla parasta kieltäytyä ylipäänsä ottamasta vastaan velallisen tarjoamaa maksua. Torjumalla velallisen tarjoaman maksun ja perimällä saamisensa takaajalta tai vierasvelkavakuuden arvosta taikka pysyttämällä vakuuden voimassa velkoja saattaisi kokonaan välttyä velallisen maksukyvyttömyysmenettelyyn liittyviltä takaisinsaantivaatimuksilta. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on esitetty velkojan kieltäytymisoikeutta puoltavia käsityksiä.⁷ Velkojan on esimerkiksi mainittu voivan torjua velallisen tarjoaman maksun vaatiakseen suoritusta omavelkaiselta takaajalta.

TakSL:ssa sen paremmin kuin takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetussa laissa (361/1999; *TakL*) taikka näiden säädösten esitöissä ei ole selvästi otettu kantaa velkojan mahdollisuuksiin torjua velallisen tarjoama maksu takaisinsaantiriskiin vedoten. Toissijaisen takauksen eräänymistä koskeva TakL 21 §:n säännös sulkee tosin varsin selvästi pois tällaisen tulkinnan. Omavelkaista takausta koskevasta TakL 22 §:n säännöksestä taikka vierasvelkapanttausta koskevasta 40.1 §:n säännöksestä, joiden mukaan velkoja voi päävelan eräännyttyä vaatia suoritusta takaajalta tai periä saamisensa vierasvelkapantin arvosta, ei sen sijaan voitane tehdä päätelmiä suuntaan eikä toiseen.⁸

Tiedossani ei oikeuskäytäntöä, jossa olisi selvästi otettu kantaa velkojan oikeuteen torjua velallisen tarjoama eräänntyneen velan maksu takaisinsaantiriskiin vetoamalla ja periä saamisensa vakuuden arvosta tai takaajalta taikka pysyttää vakuusvastuu ennallaan. Tiettyä johtoa näyttäisi kuitenkin olevan saatavissa jäljempänä käsiteltävän ratkaisun KKO 2000:110 perusteluista.

---

⁷ Ks. *Walín–Palmér* s. 350–351 ja *Lennander* 1994 s. 392.

⁸ Eri asia on, että velkojalla ei ole TakSL 22 ja 40.1 §:ssä säännellyissä tilanteissa normaalisti velvollisuutta yrittää itse periä saamista velalliselta, ks. *HE 189/1998* s. 57 ja 73–74, *Aurejärvi* 2001 s. 84–85 ja *Hemmo* 2001 s. 237–238.

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

Kyseisessä tapauksessa velasta oli annettu omavelkainen takaus, mutta velallinen oli maksanut velan muutaman päivän kuluessa sen erääntymisestä. Korkein oikeus totesi – arvioidessaan takauksen vanhentumisen vaikutusta velkojan asemaan –, että velallisen maksettua velan velkojalla ei ollut ”ollut aihetta tai *perustetta* (kurs. JT) vaatia takaajalta suoritusta velalle”. Myöskään oman käsitykseni mukaan velkojalla ei mainitunlaista kieltäytymisoikeutta ole, ellei sellaisesta ole erikseen sovittu.

Eri asia on, että velkoja voi – muissa kuin kuluttajansuojalain (38/1978; *KSL*) 7:12:ssä säännellyissä tilanteissa – tavallisesti kieltäytyä *ennenaikaisen maksun* vastaanottamisesta.⁹ Kieltäytyessään erääntymättömän maksun vastaan ottamisesta velkojalla ei tietenkään ole oikeutta periä saamistaan vakuuden arvosta tai takaajalta, mutta hän säilyttää vakuuden tuottaman turvan. Velkojan oikeus kieltäytyä ennaikaisesta maksusta oli lähtökohtana myös seuraavassa ratkaisussa, jossa vastatakaajat vaativat velkojalta korvausta maksun torjumisesta aiheutuneesta vahingosta.

HHO 4.3.2003 t. n:o 651 S 00/1072. Pankki P oli antanut pankki R:lle omavelkaisen takauksen velallisyhtiö X:n R:ltä saamasta luotosta. X:n osakkeenomistajat A ja B olivat puolestaan antaneet P:lle omavelkaisen yleistakauksen X:n veloista P:lle.

Maaliskuussa 1993 X oli yrittänyt lyhentää luottoaan 1,7 miljoonalla markalla, mutta R oli kieltäytynyt ottamasta maksua vastaan takaisinsaantiriskin johdosta. Kesäkuussa P oli puolestaan vaatinut saada maksaa luoton R:lle, mutta R oli taas kieltäytynyt ottamasta maksua vastaan.

Lokakuussa 1995 X oli asetettu konkurssiin. Maaliskuussa 1996 P oli maksanut takauksensa perusteella R:lle korkoineen yhteensä 3 miljoonaa markkaa, jotka A ja B oli veloitettu maksamaan P:lle.

A ja B katsoivat R:n kieltäytyneen perusteetta ottamasta vastaan X:n ja P:n tarjoamia suorituksia ja aiheuttaneen näin korkokulujen muodossa tuottamuksellisesti vahinkoa A:lle ja B:lle. A ja B vaativat tämän johdosta, että R veloitettaisiin maksamaan vahingonkorvauksena 574 377 markkaa viivästyskorkoineen tai että pankin vahvistettaisiin olevan velvollinen korvaamaan kyseisen summan takaajien maksettua sen P:lle.

A:n ja B:n kanne hylättiin. X ei ollut ollut oikeutettu poikkeamaan sovitusta lyhennyssuunnitelmasta eikä R ollut ollut velvollinen ottamaan vastaan luoton ennaikaista suoritusta. R:llä oli tapauksen olosuhteissa ollut myös perusteltu syy katsoa takaisinsaantiriskin olleen olemassa ja R:llä oli tämän riskin välttääkseen ollut hyväksyttävä syy olla ottamatta lyhennystä vastaan. R:n ei siten voitu katsoa menetelleen tuottamuksellisesti. Vahingonkorvauksen vaatiminen ei ollut mahdollista senkään vuoksi, että R ei ollut ollut sopimussuhteessa A:han ja B:hen eikä korvausvelvollisuuden asettamiselle ollut vahingonkorvauslain mukaisia erityisen painavia syitä.

Velkojan oikeus torjua ennaikainen maksu seuraa jo luottosuhteen ehdoista. Tässä mielessä vetoaminen takaisinsaantiriskiin – siten kuin edellä kerrotun ratkaisun perusteluissa on tehty – tuskin oli välttämätöntä. Takaisinsaantiris-

---

⁹ Ks. myös esim. *Hemmo* 2001 s. 87–90.

killä voinee kuitenkin olla korvausvastuun kannalta merkitystä sellaisissa tapauksissa, joissa velallinen on tarjonnut myös maksua koko jäljellä olevan laina-ajan luottokustannuksista taikka maksun torjumista voitaisiin muuten pitää epälojaalina vakuudenantajaa kohtaan tai velkojan huolenpitovelvollisuuden vastaisena.¹⁰

b. Vakuuden pidättäminen. Paitsi torjumalla velallisen tarjoaman maksun velkojan voidaan ajatella suojautuvan takaisinsaantiriskiä vastaan pidättämällä erityisesti panttikohteen itsellään maksusta huolimatta, kunnes takaisinsaantiriski on varmuudella poistunut. Vakuudenantajan kannalta tällainen menettely voi kuitenkin olla varsin hankalaa ja yllättävääkin, ellei velkojan oikeudesta vakuuden pidättämiseen ole selvästi sovittu. Ongelmaa kärjistää se, että takaisinsaantikysymyksen ratkeaminen voi kestää huomattavan pitkään. TakSL 10 §:n mukainen perustakaisinsaantiaika on – päivää vajaat – kolme kuukautta, mutta läheisten välisiä maksuja koskee pidennetty – päivää vaille – kahden vuoden määräaika. TakSL 5 §:n mukaan säännönmukainen takaisinsaantiaika on taas viisi vuotta, ja läheisten kesken ei takaisinsaantiaikaa ole TakSL:ssa lainkaan rajoitettu. Aika, joka velkojan olisi pidätettävä vakuus välttyäkseen varmuudella takaisinsaantiriskiltä, voi täten muodostua hyvin pitkäksi.

Seuraavassa korkeimman oikeuden ratkaisussa oli kysymys vakuuden-saajan oikeudesta pidättää pantti hallussaan TakSL 5 §:n mukaisen takaisinsaantivaatimuksen varalta. Panttaussopimukseen sisältyi tuossa tapauksessa – tulkinnanvaraiseksi osoittautunut – määräys panttivastuun jatkumisesta takaisinsaantitapauksissa.

KKO 2002:114. A oli antanut omistamansa asunto-osakeyhtiön osakkeet pankki P:lle pantiksi osakeyhtiö X:n saamasta luotosta. Luotto oli maksettu kokonaisuudessaan 1.6.1998. Pankki ei ollut maksun saatuaan palauttanut osakekirjaa A:lle vaan oli katsonut olevansa oikeutettu pitämään panttia siihen asti, kunnes TakSL 5 §:n mukainen viiden vuoden takaisinsaantiaika umpeutuisi. A vaati 29.12.1999 vireille panemasaan kanteessa pankin velvoittamista osakekirjan palauttamiseen. Jutun olleessa vireillä X asetettiin 25.4.2000 konkurssiin.

Korkein oikeus totesi A:n sitoutuneen panttaussopimuksessa siihen, että panttaus oli velan maksusta huolimatta voimassa, jos velan maksu peräytettiin TakSL:n säännösten perusteella. Sopimusehtoa oli korkeimman oikeuden mukaan tulkittava niin, että se ainakin periaatteessa käsitti myös TakSL 5 §:n yleisestä takaisinsaantiperusteesta johtuvat suorituksen peräytymistilanteet. Tätä tulkintaa ei voitu pitää A:n kannalta sinänsä yllättävänä tai ankarana.

Olennaista oli kuitenkin se, missä tilanteissa ja millä ehdoilla velallisen suorituksen peräytymisuhkaa voitiin vielä TakSL 10 §:stä johtuvan kolmen kuukauden

---

¹⁰ Vrt. myös *Aurejärvi* 2001 s. 111–112 sekä *Hemmo* 2001 s. 88 ja 90.

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

kriittisen ajan jälkeenkin pitää niin todellisena, että pantinhaltijan oli kohtuullista vedota siihen panttaussitoumuksen antajaa vastaan.

Käsillä olevassa tapauksessa velallinen oli asetettu konkurssiin vasta 25.4.2000 eli lähes kaksi vuotta velan maksun jälkeen. Konkurssi oli sittemmin tämän oikeudenkäynnin aikana rauennut, eikä takaisinsaantikannetta ollut nostettu. Kun pankki ei ollut selvittänyt, että maksun peräytyminen vielä tässäkin tilanteessa olisi ollut todennäköistä, pankilla ei enää ollut korkeimman oikeuden mukaan oikeutta kieltäytyä palauttamasta panttia A:lle.

Panttaussopimuksen sanamuodolle annettiin edellä kerrotussa ratkaisussa vähän painoa. Panttaussopimuksen sanamuoto viittasi – kuten ratkaisun perusteluissa todetaan – lähinnä siihen, että sopimusmääräys panttivastuun jatkumisesta koski maksun peräytymisen jälkeistä tilannetta eikä velkojalla ollut oikeutta pidättää panttia tulevaisuudessa mahdollisesti esitettävien takaisinsaantivaatimusten varalta. Ehdolla olisi sanamuodon mukaisesti tulkittuna ollut myös mielekäs merkityssisältö. Ehto olisi hieman vahvistanut pantinsaajan asemaa siihen verrattuna, mikä hänen asemansa olisi ollut TakSL:n 21.2 §:n mukaan.¹¹ Edes sopimusehdot, jotka pelkästään toistavat voimassa olevien oikeusnormien sisällön eivät sitä paitsi ole käytännössä harvinaisia, eikä tällaistaakaan tulkintaa voida pitää pois suljettuna. Kaiken kaikkiaan voitaneen sanoa, että pankin käyttämiä vakiosopimusehtoja tulkittiin puheena olevassa ratkaisussa pikemmin vastapuolena olleen yksityishenkilön kuin laatijatahon vahingoksi. Tällaisen tulkinnan ankaruutta vakuudenantajan kannalta lievensivät kuitenkin jossain määrin rajoitukset, joita korkein oikeus asetti ehtoon vetoamiselle lähinnä sen raskautta arvioidessaan.

Korkein oikeus ei pitänyt takaisinsaantia koskevaa sopimusmääräystä yllättävänä ja raskaana, vaikka sen katsottiin oikeuttavan pantin pidättämiseen periaatteessa niin kauan kuin oli riski TakSL 5 §:n mukaisesta takaisinsaantista. Määräyksen sitovuuden ei siis ilmeisesti edes näin tulkittuna katsottu riippuvan siitä, oliko vastapuolen huomiota kiinnitetty kyseiseen määräykseen ja sen merkitykseen. Pantinsaajan edellytettiin kuitenkin nähtävästi suostuvan pantin pidättämisen sijasta muihin, pantinantajan kannalta vähemmän rasittaviin ratkaisuihin, jotka tarjoaisivat pantinsaajalle riittävän suojan. Ehdon raskautta arvioidessaan korkein oikeus viittasi nimittäin siihen, että panttikohteen pidättäminen ei ole aina välttämätöntä ja että pantinantajalle olikin pantin pidättämisen vaihtoehtona tarjottu mahdollisuutta sitoutua uudelleen panttivastuuseen, jos pankkiin kohdistettaisiin takaisinsaantivaatimus. Lisäksi pantinsaajan oikeuden vakuuden pidättämiseen katsottiin lakanneen kokonaan siinä vaiheessa, kun takaisinsaanti ei ollut enää todennäköistä.

---

¹¹ Ks. *Tuomisto* 2003 s. 380.

Kummassakin suhteessa nimenomaan vakuudensaajan suojantarpeelle annettiin kuitenkin melkoinen paino.

Vakuudensaaja oli tarjonnut pantinantajalle mahdollisuutta saada pantti takaisin sitä vastaan, että pantinantaja olisi sitoutunut palauttamaan pantin tai antamaan sitä vastaavan uuden vakuuden, jos vakuudensaajaan olisi kohdistettu takaisinsaantivaatimus. Ainakin sanatarkasti tulkittuna sitoutuminen panttivastuuseen pelkän takaisinsaantivaatimuksen perusteella olisi merkinnyt pantinantajan suostumista hänen asemansa heikkenemiseen sitä vastaan, että hän olisi saanut pantin takaisin. Tällainen sitoumus olisi ilmeisesti käytännössä myös estänyt omaisuuden käyttämisen esimerkiksi uusiin panttauksiin ja vaikeuttanut sen myymistä.

Riittäviä perusteita vakuuden pidättämiseen oli taas korkeimman oikeuden kannan mukaan ilmeisesti ollut vähintäänkin sen lähes kahden vuoden ajan, joka oli kulunut maksun ja konkurssin alkamisen välissä. Vasta konkurssin rauettua ilman takaisinsaantikanteiden nostamista ei riittävää takaisinsaantiriskiä katsottu olleen, koska vakuudensaaja ei ollut esittänyt siitä selvitystä.

Ratkaisun KKO 2002:114 lopputulos – vakuudensaajalla oli vakuussopimuksen määräyksen nojalla oikeus pitää panttikohde maksusta huolimatta hallussaan niin kauan kuin maksun peräytyminen oli todennäköistä – jakaa nähdäkseni sinänsä varsin tarkoituksenmukaisesti ja tasapuolisesti takaisinsaantiriskiä osapuolten kesken. Olennaisesti ongelmallisempaa on, millä edellytyksillä vakuudenantajan voidaan edellyttää ymmärtävän, että vakuussopimukseen otetulla tulkinnanvaraisella määräyksellä pyritään mainitunlaiseen tulokseen. Tältä kannalta on huomionarvoista, että luotonantajan tiedonantovelvollisuutta koskevaa lainsäädäntöä on nyttemmin muutettu.¹²

Ratkaisussa KKO 2002:114 esillä ollut panttaussopimus oli alkuaan tehty ennen kuin kauppakaaren 10:14.1:iin otettiin säännös, jonka mukaan luotonantajan oli – pykälän 2 momentissa säädetyn sovittelun uhalla – selvitettävä ennen takaus- tai panttaussitoumuksen antamista takaajalle tai pantinantajalle sitoumuksen sisältö ja oikeudellinen merkitys. TakL:n säätämisen yhteydessä säännös vakuudensaajan tiedonantovelvollisuudesta siirrettiin – soveltamisalaltaan jonkin verran muutettuna – mainitun lain 12.1 §:ään, johon vierasvelkapanttauksen osalta viitataan lain 41 §:ssä.

---

¹² Ratkaisussa KKO 2002:114 ei jouduttu soveltamaan myöskään nykyisin voimassa olevia KSL 1:2a:n ja 4:3:n säännöksiä. Näiden säännösten mukaan TakL:ssa tarkoitettun yksityistakaajan tai yksityisen vierasvelkapantin sitoumuksia – TakL:ssa tarkoitettulle – luotonantajalle on tulkittava epäselvissä tilanteissa vakuudensaajan vahingoksi, jos kyseinen ehto on laadittu etukäteen vakuudenantajan voimatta vaikuttaa sen sisältöön. (Ks. yksityistakaajan ja yksityisen vierasvelkapantin antajan sekä luotonantajan käsitteistä esitystä jäljempänä tässä jaksossa.) Myös tämän ns. epäselvyyssäännön kirjaamisella lakiin saattaa olla merkitystä puheena olevan ratkaisun ennakkopäätösarvon kannalta. Vastaavanlaiselle periaatteelle oli kyllä annettu painoa niin oikeuskäytännössä kuin oikeuskirjallisuudessa jo kyseisen ratkaisun tekemiseen aikaan, ks. myös *HE 14/2002* s. 6. Periaatteen kirjaaminen lakiin saattaa kuitenkin olla omiaan vahvistamaan sen asemaa ja asettamaan pidäkkeitä siitä poikkeamiselle muiden tärkeiksi katsottujen näkökohtien perusteella.

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

12 §. *Tiedonantovelvollisuus ennen takauksen antamista.* Ennen kuin takaus annetaan, luotonantajan on selvitettävä yksityistakaajalle takauksen piiriin kuuluvat velat liitännäkustannuksineen, ne edellytykset, joiden perusteella suoritusta voidaan vaatia takaajalta, sekä muut takaajan asemaan olennaisesti vaikuttavat seikat. Jos selvitys annetaan kirjallisena, se on annettava viimeistään takauksen antamista edeltävänä päivänä.

Lain esitöistä ilmenee, että tiedonantovelvollisuuden on tarkoitettu olevan varsin kattava. Niinpä luotonantajan on esitöiden mukaan tehtävä takaajalle selkoa ainakin seuraavista seikoista:¹³

- mitkä velat kuuluvat takauksen piiriin
- mitkä ovat takauksen piiriin kuuluvien korkojen ja mahdollisten muiden liitännäkustannusten määräytymisperusteet
- mikä on päävelan takaisinmaksuaika ja mahdollinen lyhennysaikataulu
- ketkä ovat velallisina vastuussa päävelan maksamisesta
- minkä tyyppinen yhteisö on velallisena ja ovatko yhteisön omistajat henkilökohtaisessa vastuussa velkojen maksamisesta
- millä edellytyksillä takaajalta voidaan vaatia suoritusta, kuten:
  - velkojan oikeus vaatia velan eräännyttyä suoritusta omavelkaiselta takaajalta yrittämättä periä velkaa päävelalliselta
  - takausvastuun ensi- tai toissijaisuus suhteessa muuhun päävelasta annettuun vakuuteen
  - edellytykset, joilla velkoja voi täytetakauksessa vaatia suoritusta takaajalta
- onko päävelasta annettu muita vakuuksia ja ovatko ne voimassa myös takaajan hyväksi
- ovatko velallisen antamat, takaajan hyväksi voimassa olevat vakuudet ennestään muiden takaamien velkojen vakuutena
- millainen on yhteistakaajien vastuu luotonantajalle ja toisiaan kohtaan
- takaajan oikeus periä maksamansa päävelka takaisin velalliselta
- jos tarkoituksena on, että yksityistakaaja sitoutuu yleistakaukseen:
  - mitä yleistakauksella tarkoitetaan
  - mikä on vastuun rahamääräinen yläraja ja vastuuta rajoittava määräaika sekä näiden rajoitusten merkitys
  - takaajan oikeus rajoittaa vastuutaan TakL 6 §:n mukaisesti kesken takauksen voimassaoloajan.

---

¹³ Ks. HE 189/1998 s. 42–44. Vierasvelkapanttauksen osalta tiedonantovelvollisuutta ei ole eritelty samalla lailla yksityiskohtaisesti, mutta samojen periaatteiden on edellytetty soveltuvan, ks. HE 189/1998 s. 75.

Ks. myös edellä mainitun kauppakaaren 10:14:n tiedonantovelvollisuutta koskevan säännöksen tulkinnasta HE 13/1994 s. 13.

Ks. myös oikeuskirjallisuudesta esim. Mäkelä 1999 s. 92–104.

Kuten edellä olevasta koosteesta ilmenee, vakuudensaajan on edellytetty selostavan paitsi takaussitoumuksen ehtoja myös pääkohtia takausta koskevista lainsäädännöstä.

TakL 12 §:n ja tämän säännöksen esitöiden valossa näyttää ilmeiseltä, että vakuudenantajan on selvitettävä vakuudenantajalle myös, millaisissa tilanteissa ja millaisen ajan vakuudensaaja saattaa maksusta huolimatta olla oikeutettu pidättämään vakuuden. Riittävänä selvityksenä ei voitane pitää esimerkiksi sellaisen, perin tulkinnanvaraisen ehdon sisällyttämistä panttaus-sopimukseen, jollaisesta oli kysymys tapauksessa KKO 2002:114.

Mikäli vakuudensaaja laiminlyö TakL 12.1 §:n mukaisen tiedonantovelvollisuutensa ja laiminlyönnin voidaan olettaa vaikuttaneen vakuussopimukseen, vakuussopimusta voidaan lain 12.3 §:n mukaan sovitella. Sovittelulla on tarkoitettu olevan lähinnä ennallistava funktio: sopimus pyritään sovittelulla saattamaan muotoon, jonka se olisi todennäköisesti saanut, mikäli tiedonantovelvollisuus olisi asianmukaisesti täytetty.¹⁴ Kysymys ei ole siis pelkästään vakuudenantajan taloudelliseen tilanteeseen nähden kohtuuttomien lopputulosten välttämisestä.¹⁵ Myös sovittelukynnyksen voidaan olettaa olevan täten erilainen kuin esimerkiksi oikeustoimilain 36 §:ää sovellettaessa.

TakL 12 § soveltuvuus edellyttää, että vakuudensaajana on TakL 2 §:n 7 kohdassa tarkoitettu elinkeinonharjoittaja, joka myöntää elinkeinotoiminnassaan luottoja tai vakuuksia takauksia tai muita vakuuksia vastaan.¹⁶ Vain tällaiselta vakuudensaajalta on katsottu voitavan edellyttää sellaista asiantuntemusta, jota laissa asetetun laajan tiedonantovelvollisuuden täyttäminen edellyttää.¹⁷ Vakuudenantajana on taas oltava TakL 2 §:n 6 kohdassa määritelty yksityistakaaja tai 9 kohdassa määritelty yksityinen vierasvelkapantin antaja. Vakuudenantajan täytyy toisin sanoen olla luonnollinen henkilö, joka ei vakuuden antaessaan kuulu laissa tarkemmin määriteltyyn yhteisön tai säätiön johtoon ja jolla ei ole laissa tarkemmin määriteltyä merkittävää omistususuutta tai määräysvaltaa.¹⁸ Ainoastaan tuollaisen yksityishenkilön on oletettu tarvitsevan laissa säänneltyä kattavaa selvitystä sitoumuksensa sisäl-

---

¹⁴ Ks. *HE 189/1998* s. 45 ja myös *HE 13/1994* s. 14 sekä oikeuskirjallisuudesta esim. *Mäkelä 1999* s. 116–123 ja *Hemmo 2001* s. 200–201.

¹⁵ *Aurejärvi* onkin nimittänyt TakL 12.3 §:ssä tarkoitettua sovittelua epävarsinaiseksi sovitteluksi, ks. *Aurejärvi 2001* s. 60–62.

¹⁶ Ks. luotonantajalle asetettavista vaatimuksista lähemmin *HE 189/1998* s. 31–32 sekä esim. *Aurejärvi 2001* s. 14–15 ja *Hemmo 2001* s. 179–180 ja 195.

¹⁷ Ks. *HE 189/1998* s. 18 ja 31.

¹⁸ Kysymys ei saa olla myöskään yhteisön perustajana tehdystä vakuussopimuksesta. Ks. yksityistakaajan ja yksityisen vierasvelkapantin antajan kriteereistä lähemmin *HE 189/1998* s. 17–18 ja 30–32 sekä esim. *Mäkelä 1999* s. 36–41, *Aurejärvi 2001* s. 13–14 ja *Hemmo 2001* s. 179.

löstä ja oikeudellisesta merkityksestä. Tapauksissa, joihin TakL 12.1 §:n säännös ei sovellu, voidaan ratkaisusta KKO 2002:114 sen tietynlaisesta tapauskohtaisuudesta huolimatta hyvinkin saada johtoa vakuusvastuun jatkumista ja pantin pidättämistä koskevien sopimusmääräysten tulkintaan.

Pantinsaajan oikeuteen kieltäytyä vakuuden palauttamisesta ilman sopimusmääräyksen tukea ei ratkaisussa KKO 2002:114 jouduttu ottamaan suoranaisesti kantaa. Korkeimman oikeuden perusteluissa viitattiin tosin käräjäoikeuden lausumaan yleisestä käsityksestä, jonka mukaan panttivelkoja on oikeutettu pidättämään pantin TakSL 10 §:n mukaisen kolmen kuukauden määräajan. Tämä viittaus ei kuitenkaan merkinne, että korkein oikeus olisi itse ottanut kantaa asiaan. Kyseinen – ylipäänsä tulkinnanvarainen – lausuma on esitetty panttaussopimuksen tulkintaa käsiteltäessä ja sitä on arvioitava tältä pohjalta. Vaikuttaa myös varsin epätodennäköiseltä, että vakuudensaajan oikeudesta vakuuden pidättämiseen olisi katsottu muutamassa vuodessa TakSL:n voimaantulon jälkeen vahvistuneen sellaisen tapanormin, jota olisi pidetty vakuudenantajana ollutta yksityishenkilöä sitovana hänen kyseistä käytäntöä koskevista tiedoistaan riippumatta.¹⁹

TakSL:ssa – sen paremmin kuin muualla lainsäädännössä – ei ole otettu kantaa vakuudensaajan oikeuteen pidättää vakuus maksun saatuaan. Sen sijaan TakSL:n ensimmäisiin julkaistuihin valmisteluasiakirjoihin lukeutuvaan, konkurssilainsäädännön uudistamisen periaatteita selvittäneen komitean mietintöön sisältyy asiaa koskeva lausuma. Velkojan, joka ottaessaan vastaan velallisen suorituksen epäilee tämän olevan maksukyvytön ja suorituksen sen johdosta peräytyvän myöhemmässä konkursissa, ”tulee pitää” mietinnön mukaan vakuus hallussaan, kunnes hän on suojattu takaisinsaantia vastaan.²⁰ Mainittu lausuma vastaa ruotsalaisissa lainvalmistelutöissä olevaa kannanottoa²¹, ja komiteanmietinnössä viitataan Ruotsin konkurssilain säännökseen. Komitean kannanottoa ei kuitenkaan sisälly myöhempään lainvalmisteluaineistoon, joka koskee varsinaisten säännösehdotusten valmistelua.²² Lausuman jääminen pois periaatemietinnön jälkeisestä lainvalmisteluaineistosta – viime kädessä hallituksen esityksestä – eliminoi mielestäni tämän kannanoton merkityksen tulkinta-argumenttina. Toisaalta lausuman poistamisesta ei voida tehdä myöskään *e contrario* päätelmää, jonka mukaan velkojalla ei olisi tällaista oikeutta. Asia on jäänyt kaiken kaikkiaan avoimeksi.

---

¹⁹ Viittaus yleiseen käsitykseen lienee kaiken kaikkiaan ymmärrettävä samankaltaiseksi sopimuksen tulkintaa perustelevaksi argumentiksi kuin viittaus vakiintuneeseen pankkikäytännöön ratkaisussa KKO 1993:32. Ratkaisussa KKO 1993:32 oli kysymys pankkitakauksen voimassaoloaikaa koskevan takausehdon tulkinnasta. Korkeimman oikeuden perustelujen mukaan ehdon sanamuoto ei estänyt sen tulkittamista pankin esittämällä tavalla eikä ehdon soveltaminen vakiintuneen pankkikäytännön mukaisesti siten myöskään laajentanut yllättävästi ja kohtuuttomasti vastatakaajien vastuuta. Pankkitakausta voitiin täten soveltaa tuon pankkikäytännön mukaisesti myös vastatakaajia sitovasti.

²⁰ Ks. *KM 1978:37* s. 530.

²¹ Ks. *SOU 1970:75* s. 168–169 ja *Prop. 1975:6* s. 247.

²² Ks. *OLJ 1988/7* s. 52–53 ja 162–163 sekä *HE 120/1990* s. 24–25 ja 67–68.

Itse olen oikeuskirjallisuudessa asettunut sille kannalle, että velkojan pidätysaikeudesta on sovittava joko ennakolta tai esimerkiksi velkojan suostuessa ottamaan vastaan enneaikaisen maksun.²³ Samalla kannalla lienee ollut *Havansi*.²⁴ *Koulu* näyttäisi viitanneen pikemminkin hyväksyvästi edellä mainittuun periaatemietintöön sisältyvään lausumaan.²⁵ *Hemmon* mukaan luotonantajan täytynee katsoa olevan oikeutettu pidättämään vakuuden enneaikaisesti saamastaan maksusta huolimatta, jos on erityistä aihetta epäillä takaisinsaantiriskiä.²⁶ Hemmo on pitänyt silmällä tapauksia, joissa velallisella on KSL:n tai sopimusehtojen nojalla oikeus maksaa luotto enneaikaisesti.²⁷

3. Vakuudensaajan toimien vaikutus vakuudenantajan vastuuseen

a. Velkojan vilpillisen mielen vaikutus vakuudenantajan vastuuseen.

Vakuudensaajan vilpillisellä tai vilpittömällä mielellä velallisen maksukyvyttömyyden suhteen on ratkaiseva merkitys vakuudensaajan ja konkurssivelkojiston välisessä suhteessa, kuten TakSL 19.1 §:stä ilmenee. Vakuudensaajan ja vakuudenantajan välisessä suhteessa tilanne on sen sijaan toinen: vakuusvastuu säilyy, vaikka vakuudensaaja olisi maksun vastaanottaessaan tai vakuuden palauttaessaan tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää velallisen maksukyvyttömyydestä.

HHO 5.12.2001 t. n:o 3357 S 01/1038. Velallisyhtiö oli maksanut pankille luottonsa, jonka maksamisesta yhtiön lähipiiriin kuuluvat henkilöt olivat antaneet omavelkaisen takauksen. Yhtiön jouduttua konkurssiin pankki oli TakSL 10 §:ään perustuvan konkurssipesän vaatimuksen johdosta palauttanut saamansa maksun. Pankin vaatiessa suoritusta takaajilta nämä kiistivät vastuunsa muun muassa sillä perusteella, että pankki oli hyväksynyt päävelallisen suorituksen, vaikka se oli tiennyt tai sen olisi pitänyt tietää väitetystä takaisinsaantiperusteesta. Takaajat vetosivat myös siihen, että pankki oli laatimiensa tilinpäätösanalyysien perusteella ollut tietoinen yhtiön taloudellisesta asemasta.

Pankin vilpillisellä tai vilpittömällä mielellä ei katsottu olevan merkitystä asiassa, eikä takausvastuu ollut siten lakannut vaan takaajat olivat vastuussa pankkia kohtaan.

Velkojalta voidaan monessa tilanteessa ilman lainsäännöksen tai sopimusmääräyksen välitöntä tukeakin edellyttää huolehtimista myös vakuudenantajan eduista. Velallisen tarjoaman maksun vastaanottaminen ei kuitenkaan normaalisti vaaranna vierasvelkavakuuden antajan asemaa vaan pikemmin palvelee

---

²³ Ks. *Tuomisto* LM 1998 s. 802–804.

²⁴ Ks. *Havansi* 1992 s. 365.

²⁵ Ks. *Koulu* 1999 s. 159 av. 115.

²⁶ Ks. *Hemmo* 2001 s. 90–91.

²⁷ Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa vakuuden pidättämiseen on sikäläisissä lainvalmistelutöissä esitetyn selkeän kannanoton johdosta ymmärrettävästi suhtauduttu myönteisesti, ks. *Walín–Palmér* s. 350–351, *Lennander* 1994 s. 392–393, jossa on tosin esitetty varauksia ja kritiikkiä, sekä *Welamson* 1997 s. 103–104.

niin hänen kuin vakuudensaajankin etua.²⁸ Kuten edellä on todettu, velkoja ei sitä paitsi voine edes niin halutessaan torjua maksukyvyttömäksi epäilemänsä velallisen tarjoamaa maksua. Velkojan vilpillisen mielen sanktioinnille ei täten ole normaalisti perusteita. Samoista syistä ei maksun vastaanottamista ole perusteltua myöskään tulkita toimeksi, jolla vakuudensaaja luopuu velkaa turvaavista vakuuksista.

b. Luopuminen vaatimuksista vakuudenantajaa kohtaan. Velkoja voi luopua TakSL 21.2 §:n mukaisesta oikeudestaan joko yksipuolisesti tai sopimuksin.²⁹ Tämä voi tapahtua myös *konkludenttisesti*, kuten vastaajat ilmeisesti katsoivat tapahtuneen seuraavassa tapauksessa.

VHO 30.4.2001 t. n:o 527 S 00/628. Pankki P oli antanut omavelkaisen takauksen velallisyhtiö X:n velasta. A ja B olivat antaneet P:lle haltijavelkakirjat vakuudeksi X:n vastuista pankille. Pankin maksettua takauksensa perusteella X:n velan ja kuitattua regressisaamisensa X:n tililtä X asetettiin konkurssiin. Konkursipesä oli sittemmin pannut vireille takaisinsaantioikeudenkäynnin muun muassa pankkia ja A:ta vastaan. A:ta vastaan ajamastaan takaisinsaantikanteesta pesä kuitenkin luopui saatuaan tietää haltijavelkakirjojen olevan edelleen pankki P:llä vakuutena A:n ja B:n henkilökohtaisista veloista. Käräjäoikeuden hylättyä takaisinsaantikanteen P:tä vastaan ajettuna sekä A:n ja B:n maksettua henkilökohtaisen velkansa P:lle pankki oli 20.3.1996 palauttanut haltijavelkakirjat A:lle ja B:lle. 3.3.1998 korkein oikeus oli velvoittanut pankki P:n palauttamaan kuittauksin saamansa 170 416,50 markan suorituksen 16 prosentin korkoineen 13.10.1993 lukien.

Maksettuaan konkurssipesälle takaisinsaannin johdosta 307 283,75 markkaa P vaati 16.6.1998 A:ta ja B:tä vastaan vireille panemallaan kanteella A:n ja B:n velvoittamista TakSL 19 ja 21.2 §:n nojalla asettamaan edellä mainitut haltijavelkakirjat uudelleen vakuudeksi niiden enimmäisarvoa vastaavasta 300 000 markan saamisesta. Pankki katsoi, että sillä ei ollut ollut maksun saatuaan oikeutta pitää vakuuksia hallussaan takaisinsaannin varalta. Sen vuoksi velkakirjat oli palautettu A:n ja B:n maksettua henkilökohtaisen velkansa, jonka vakuutena velkakirjat myös olivat olleet. Velkakirjat palauttamalla pankki ei ollut kuitenkaan luopunut TakSL 21.2 §:n mukaisesta oikeudestaan vaatia vakuuksien palauttamista tai korvaamista.

A ja B vaativat kanteen hylkäämistä. He vetosivat muun muassa siihen, että velan kuittauksen ja panttien palauttamisen välillä oli aikaa yli kolme vuotta ja että TakSL 21.2 §:n säännöksellä on pyritty suojaamaan velkojaa, joka hyvässä uskossa luovuttaa vakuuden pois mutta joutuu myöhemmin konkurssipesän takaisinsaannin vuoksi palauttamaan saamansa maksun. Tässä tapauksessa pankki oli ottanut riskin takaisinsaantijutun lopputuloksesta antaessaan vakuudet pois kesken oikeudenkäynnin.

Hovioikeus katsoi, että A:lla ja B:llä ei ollut objektiivisesti arvioituna ollut perusteltua aihetta olettaa pankin vapauttaneen heitä TakSL 21.2 §:n mukaisesta palautus- ja korvausvastuusta. Pankilla oli siten oikeus vaatia vakuuden palauttamista tai korvaamista.

---

²⁸ Vahinkoa maksun vastaanottamisesta saattaa vierasvelkavakuuden antajalle aiheutua lähinnä siinä tapauksessa, että hän menettää maksun johdosta oman vastavakuutensa voimatta saada sitä takaisinsaannin johdosta takaisin. Tätä riskiä käsitellään jäljempänä jaksossa 4.

²⁹ Velkojan luopuminen oikeuksistaan vakuudenantajaa kohtaan ei luonnollisestikaan vaikuta konkurssivelkojiston oikeuteen vaatia maksun takaisinsaantia velkojalta taikka vakuuden palauttamista tai korvaamista vakuudenantajalta.

Hovioikeuden osoittama pidättäväisyys velkojan toimien tulkitsemisessa vakuudesta luopumiseksi on nähdäkseni hyvin perusteltua. Koska velkojalla on TakSL 21.2 §:n nojalla lakisääteinen oikeus vaatia vakuuden palauttamista tai korvaamista, ei normaaleja velan maksuun liittyviä toimia helposti voida tulkita luopumiseksi tällaisesta taloudellisesti merkittävästä oikeudesta.³⁰ Edellä selostetussa tapauksessa oli tosin se erityispiirre, että vakuus oli palautettu takaisinsaantioikeudenkäynnin aikana. Kun otetaan huomioon muun muassa vakuuden perusteettomaan pidättämiseen liittyvä korvausriski, hovioikeuden tulkintaa on nähdäkseni myös kyseisen tapauksen erityisolosuhteissa pidettävä oikeaan osuneena.

Edes *nimenomaista ilmoitusta vakuuden vapauttamisesta* – mahdollisesti yhdessä pantin tai takausasiakirjojen palauttamisen kanssa – ei voitane tulkita luopumiseksi TakSL 21.2 §:n mukaisista oikeuksista, ellei velkoja ole ottanut kantaa myös maksun peräytymisen vaikutuksiin. Tämän suuntaisesti velkojan toimien merkitystä on arvioitu myös seuraavassa hovioikeusratkaisussa.

HHO 22.8.2002 t. n:o 2480 S 00/1375. Pankki oli maksun saatuaan otsikolla ”Takauksesta vapauttaminen” varustetussa asiakirjassa vahvistanut vapauttaneensa takaajat näiden takaussitoumuksista. Jouduttuaan palauttamaan maksun takaisinsaannin johdosta pankki velkoi suorittamiaan maksuja takaajilta. Pankin ei katsottu antaneen takaajille aihetta uskoa vastuusta vapautumisen olevan lopullista.

4. Riski vastavakuuksien takaisin saamisesta

Vakuudenantajan palautus- ja korvausvelvollisuus edellyttää TakSL 21.2 §:n mukaan, että velan maksu olisi ollut peräytettävissä, jos se olisi suoritettu hänelle ”velkojana”. Velallisen maksukyvyn suhteen vilpittömässä mielessä ollut ”velkoja” voi taas TakSL 19.1 §:n mukaan vähentää vakuuden arvon peräytyvästä määrästä, ellei hän voi saada vakuutta takaisin. Yhdessä nämä säännökset näyttäisivät johtavan siihen, että velallisen maksukyvyn suhteen vilpittömässä mielessä ollut vakuudenantaja välttäisi – samalla lailla kuin velkojakin – palautus- ja korvausvastuun siltä osin, kuin hän ei voi saada omia

---

³⁰ Ks. myös *Hemmo* 2001 s. 257 (jossa on mainittu takaajan olevan velvollinen näyttämään, että takaukseen perustuvista oikeuksista on luovuttu) ja s. 259. Myös ruotsalaisessa ratkaisussa NJA 1997 s. 240 on todettu, että luottoasiakirjojen palauttaminen normaalin luottokäytännön mukaisesti velalliselle taikka vastaavien ilmoitusten tekeminen takaajalle ei merkitse luopumista vakuudesta, ks. *Tuomisto* LM 1998 s. 799–800. Takausasiakirjojen palauttamista ei katsottu takauksesta luopumiseksi myöskään ratkaisussa KKO 2000:76, jossa ei tosin ollut kysymys TakSL 21.2 §:ssä säännellystä tilanteesta.

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

vakuuksiaan takaisin tai korvatuksi. Korkein oikeus on kuitenkin seuraavassa ratkaisussaan omaksunut päinvastaisen tulkinnan:

KKO 2000:110. Vakuutusyhtiö oli myöntänyt velallisyhtiölle luoton, jonka vakuutena oli pankin antama omavelkainen takaus. Saatuaan velalliselta suorituksen vakuutusyhtiö oli ilmoittanut pankille takauksen vapauttamisesta ja pankki oli vuorostaan vapauttanut takauksen vastavakuutena olleet henkilö- ja esinevakuudet.

Velallisyhtiön jouduttua konkurssiin vakuutusyhtiö oli velvoitettu palauttamaan saamansa maksu. Vakuutusyhtiö vaati tämän jälkeen, että pankki velvoitettaisiin TakSL 19 ja 21.2 §:n perusteella ensisijaisesti suorittamaan vakuutusyhtiölle määrät, jotka tämä oli joutunut konkurssipesälle palauttamaan, tai toissijaisesti asettamaan takaus voimaan entisen sisältöisenä. Pankki vaati kanteen hylkäämistä TakSL 19 §:n perusteella, koska pankki ei voinut saada takaisin sillä olleita vastavakuuksia.

Korkein oikeus totesi takaajan korvausvelvollisuuden edellytyksenä olevan TakSL 21.2 §:n mukaan, että maksu voitaisiin peräyttää, jos se olisi suoritettu hänelle velkojana. Laista tai sen valmistelutöistä ei ilmene, onko peräytymisarviointi tehtävä pelkästään lain toisessa luvussa säänneltyjen takaisinsaantiperusteiden mukaan, vai onko arvioinnissa otettava huomioon myös lain 19.1 §:ssä palauttamisvelvollisuudelle asetettu rajoitus. Viimeksi mainitun säännöksen tarkoituksena on estää vilpittömässä mielessä ollutta velkojaa, jolle velallinen on täyttänyt velvoitteensa, joutumasta huonompaan asemaan kuin, jos velallinen ei olisi lainkaan maksanut. Säännös koskee siis konkurssipesän ja velkojan välistä suhdetta, ja sillä on turvattu velkojan asemaa takaisinsaantioikeudenkäynnissä. Lain 21.2 §:n mukaisessa velkojan kanteessa taas on kysymys velkojan ja hänelle vakuuden asettaneen kolmannen henkilön suhteesta tilanteessa, jossa velkoja joutuu luopumaan saamastaan suorituksesta konkurssipesän hyväksi. Velkojan ja takaajan välisessä suhteessa riski velallisen maksukyvyttömyydestä kuuluu takaisinsaannin jälkeen takaajalle samalla tavoin kuin, jos velallinen olisi alunperin laiminlyönyt velan hoitamisen. Olisi tämän perusratkaisun vastaista, jos takaaja voisi torjua velkojan korvaus- tai vakuuden uudelleen asettamista koskevan vaatimuksen vetoamalla siihen, ettei se enää voinut saada omia vastavakuuksiaan takaisin. Vaikka pankki ei väitteensä mukaisesti voisi saada omia vakuuksiaan takaisin, ei tällä näin ollen ole asian ratkaisemisen kannalta merkitystä.

Myös päinvastaiselle tulkinnalle olisi nähdäkseni esitettävissä varsin painavia perusteita.³¹ Ensinnäkin TakSL 21.2 §:n sanamuoto näyttää – kuten sanottua – tukevan nimenomaan tulkintaa, jonka mukaan vastavakuudet on otettava huomioon vakuudenantajan palautus- ja korvausvelvollisuutta ratkaistaessa. Sanamuodon mukainen tulkinta olisi hyvässä sopusoinnussa myös lainvalmistelutöistä ilmenevän sääntelyn ration kanssa. Vakuudenantajan asettamista TakSL 21.2 §:n tarkoitettuun vastuuseen on nimittäin lainvalmistelutöissä perusteltu sillä, että vakuudenantaja olisi samaan tapaan voinut joutua takaisinsaantivaatimuksen kohteeksi, jos velkoja olisi perinyt saamisensa takaajalta tai vakuuden arvosta ja vakuudenantaja olisi puolestaan saanut velalliselta maksun regressisaamiselleen.³² Regressisaamista periessään vakuudenantaja olisi kiistatta velkoja ja sellaisena oikeutettu TakSL 19.1 §:n

---

³¹ Ks. myös *Tuomisto LM 2001 s. 752–755.*

³² Ks. *HE 102/1990 s. 25.*

vakuusvelkojalle tarjoamaan suojaan. Vastaavan suojan epäämisen vakuudenantajalta nyt puheena olevissa tapauksissa voidaan näin katsoa johtavan siihen, että vakuudenantaja joutuu huonompaan asemaan kuin hän olisi ollut velallisen lyödessä laimin päävelan maksamisen.

Vakuudensaajan ja -antajan välisen riskinjaon kannalta vastavakuuksien saatavuudella voisi olla merkitystä korkeintaan siinä tapauksessa, että vakuudensaaja on ollut vilpillisessä mielessä ja vakuudenantaja vilpittömässä mielessä velallisen maksukyvyttömyyden suhteen.³³ Vakuuden tarkoitukseksi voidaan varmasti katsoa velkojan suojaaminen periaatteessa myös niitä velallisen maksukyvyttömyydestä johtuvia riskejä vastaan, jotka eivät ilmene välittömästi maksun saamatta jäämisestä vaan saadun maksun peräytymisestä. Silti on kyseenalaista, voidaanko vakuuden perustehtävän piiriin katsoa kuuluvan myös sellaisen velkojan suojaamisen takaisinsaantiriskiä vastaan, joka itse on ollut vilpillisessä mielessä velallisen maksukyvyttömyyden suhteen – eikä ole katsonut aiheelliseksi esimerkiksi välittää tietojansa asiasta tietämättömälle vakuudenantajalle, jotta tämä olisi puolestaan voinut varautua maksun peräytymiseen.³⁴

Ruotsin oikeuden kantaa siihen, miten riski vastavakuuksien takaisin saamisesta jakautuu, ei voitane varmuudella osoittaa. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa *Walin* on kuitenkin katsonut vilpittömässä mielessä olleen vakuudenantajan voivan vedota suojakseen siihen, että hän ei voi saada vastavakuutta takaisin.³⁵

Tanskan oikeuden mukaan vakuudenantaja voi joutua palauttamaan vakuuden konkurssipesälle silloin, kun hän on ollut velallisen läheinen taikka hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää maksun peräytyvyydestä.³⁶ Takaisinsaannin suhteen vilpittömässä mielessä ollut vakuudenantaja ei siten yleensä joudu kantamaan riskiä vastavakuuksien takaisin saamisesta eikä ylipäänsä riskiä maksun peräytymisestä. Edellytyksiä, joilla vakuudenantaja joutuu palauttamaan vakuutensa tai korvaamaan sen *vakuudensaajalle*, ei ole laissa säännelty, ja niistä on esitetty vaihtelevia käsityksiä oikeuskirjallisuudessa.³⁷ Tällaiset tilanteet jäänevät kuitenkin harvinaisiksi senkin johdosta, että vakuudensaaja voi itse joutua palautusvelvolliseksi konkurssipesää kohtaan vain silloin, kun hän on syyllistynyt yleisen takaisinsaantisäännöksen mukaiseen sopimattomaan menettelyyn.³⁸ Turvaavan vakuutensa maksun johdosta palauttaneen vakuudensaajan ei nimittäin katsota hyötynneen konkurssivelkojiston kustannuksella, mikä

---

³³ Mikäli vakuudensaaja on ollut vilpittömässä mielessä, vastavakuuksien saamatta jääminen ja siitä seuraava vakuudenantajan vastuun rajoittuminen vähentäisi nimittäin TakSL 19.1 §:n mukaan automaattisesti vakuudensaajan vastuuta. Vakuudenantajan vastuun rajoittumisesta johtuvat menetykset siirtyisivät tällöin konkurssivelkojien – eikä vakuudensaajan – kannettavaksi. Jos taas vakuudenantaja olisi vilpillisessä mielessä, hän ei tietenkään voisi TakSL 19.1 §:n mukaan vedota siihen, ettei hän voi saada vastavakuuksia takaisin.

³⁴ Mikäli vakuudensaaja välittäisi velallisen maksukyvyttömyyttä koskevat tietonsa vakuudenantajalle, vakuudenantajakaan ei voisi enää saada TakSL 19.1 §:n mukaista suojaa.

³⁵ Ks. *Walin–Palmér* s. 352–353.

³⁶ Ks. *Munch–Lyng Andersen–Lindencrone Petersen–Ørgaard* 1997 s. 521–524.

³⁷ Ks. *Munch–Lyng Andersen–Lindencrone Petersen–Ørgaard* 1997 s. 521–522.

³⁸ Ks. *Munch–Lyng Andersen–Lindencrone Petersen–Ørgaard* 1997 s. 522.

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

Tanskassa on takaisinsaannin perusedellytyksinä muissa kuin yleisessä takaisinsaantisääntönsä tarkoitetuissa tilanteissa.

Norjan takaisinsaantilainsäädännön mukaan vakuudenantaja voi joutua palauttamaan vakuuden tai korvaamaan sen arvon konkurssipesälle taikka vakuudensaajalle vain, jos hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää velallisen maksukyvyttömyydestä saadessaan tiedon maksusta.³⁹ Velallisen maksukyvyttömyyden suhteen vilpittömässä mielessä ollut vakuudenantaja ei siten joudu palautus- tai korvausvelvolliseksi eikä riski vastavakuuksien takaisin saamisesta kohdistu häneen.

Korkeimman oikeuden omaksuma kanta korostaa vastavakuuksia koskevien sopimusehtojen merkitystä. Vakuudenantajan legaalisen aseman epävarmuuden vuoksi hänen on tärkeää varata itselleen mahdollisimman laajat valtuudet vastavakuuden pidättämiseen ja vakuusvastuun voimassa pitämiseen, vaikka velka olisikin maksettu.

Puheena olevasta korkeimman oikeuden ratkaisusta ei voida päätellä, että vakuudenantaja joutuisi palauttamaan tai korvaamaan vakuuden silloinkin, kun *turvaavan vastavakuuden on antanut velallinen itse*. Jos turvaava vastavakuus on velallisen itsensä antama, velan maksu ei ole voinut aiheuttaa velkojille vahinkoa. Tämän vuoksi konkurssivelkojisto ei voine vaatia maksun takaisinsaantia TakSL 19.1 §:n nojalla velkojalta eikä vakuuden palauttamista tai korvaamista TakSL 21.2 §:n nojalla vakuudenantajalta. Täten ei aktualisoidu myöskään kysymys velkojan mahdollisuudesta esittää TakSL 21.2 §:n mukaisia vaatimuksia vakuudenantajaa kohtaan.

5. Vierasvelkapanttauksen tai takauksen voimassaoloajan päättymisen tai takauksen vanhentumisen merkitys

Takauksen legaalisesta vanhentumisesta säädetään nykyisin TakL 19 §:n 1 ja 3 momentissa.⁴⁰ Takauksen voimassaoloa koskevista sopimusmääräyksistä säädetään puolestaan TakL 19.2 §:ssä ja yleistakauksen osalta myös TakL 5.1 §:ssä, joihin vierasvelkapanttauksen osalta viitataan TakL 41 §:ssä. Takauksen tai vierasvelkapanttauksen voimassaoloaika määräytyy viime kädessä sopimusehtojen perustella.

Edellä käsitellystä korkeimman oikeuden ratkaisusta 2000:110 ilmenee, että takauksen vanhentuminen ei vaikuta TakSL 21 §:n mukaiseen vakuudenantajan palautus- tai korvausvastuuseen vakuudensaajaa kohtaan:

---

³⁹ Ks. *Huser* 1992 s. 650–659.

⁴⁰ TakL 19 §:n 1 ja 3 momenttia on muutettu vanhentumislainsäädännön kokonaisuudistukseen liittyvällä lailla 735/2003, joka tuli voimaan 1.1.2004. Muutos on pitkälti tekninen, ks. *HE 187/2002* s. 91–92.

KKO 2000:110. Takaajana ollut pankki väitti, että sen omavelkainen takaus oli takausasetuksen 4 §:n perusteella vanhentunut, koska velkoja ei ollut esittänyt vaatimustaan vuoden kuluessa lainan erääntymisestä.

Korkein oikeus totesi, että velkojan oli takausasetuksen 4 §:n mukaan vaadittava suoritusta omavelkaisen takauksen perusteella takaajalta vuoden kuluessa velan erääntymisestä. Tässä tapauksessa velallinen oli kuitenkin maksanut velan muutaman päivän kuluessa sen erääntymisestä. Velkojalla ei siten ollut ollut aihetta tai perustetta vaatia takaajalta suoritusta velalle. Kysymys takaajan vastuusta oli nostettu esiin vasta, kun velkoja oli takaisinsaantikanteen johdosta menettänyt saamansa suorituksen. Takaajan vastuu tässä tilanteessa ratkeaa erityissäännöksen eli TakSL 21.2 §:n perusteella eikä merkitystä ole sillä, että takausasetuksen 4 §:n mukainen määräaika oli umpeutunut sen jälkeen, kun velallinen oli suorittanut velan.

Selostetusta ratkaisusta ilmenevä sääntö soveltuu myös takauksen ja vierasvelkapanttauksen voimassaoloajan päättymiseen. Velkojalla ei ole tarvetta eikä edes oikeutta vaatia suoritusta takaajalta tai pantinantajalta, jos hän on saanut suorituksen velalliselta. Vakuudensaaja voisi siten joutua TakSL 21.2 §:n ration vastaisesti kärsimään takaisinsaannista, mikäli voimassaoloajan päättymisen estäisi häntä vaatimasta vakuuden palauttamista tai korvaamista. Koska korvaus- ja palautusvastuu määräytyy TakSL 21.2 §:n mukaan lähtökohtaisesti samalla niin suhteessa vakuudensaajaan kuin konkurssivelkojistoon, vanhentumista tai voimassaoloajan umpeutumista on pidettävä irrelevanttina myös vakuudenantajan ja konkurssivelkojiston välisessä suhteessa.

6. Peräytyvälle maksulle laskettava korko

a. Vakuudensaajan ja vakuudenantajan suhde konkurssipesään. Palautus- ja korvausvastuuta koskevien kysymysten ratkeaminen saattaa TakSL 19.1 ja 21.2 §:ssä tarkoitettussa kolmikanta-asetelmassa lykkääntyä pitkälle maksun suorittamisen jälkeen. Koronmaksua koskevilla säännöillä on sen vuoksi usein olennainen merkitys.

Vakuudensaajan koronmaksuvelvollisuus konkurssipesää kohtaan määräytyy luonnollisesti TakSL 17.2 §:n mukaan. TakSL 19.1 §:ssä säännellyissä tapauksissa on nimittäin kysymys velan maksun peräytymisestä, jonka ainoa erityispiirre on oikeastaan se, että maksun saajan palautusvelvollisuutta on rajoitettu hänellä olleen vierasvelkavakuuden vuoksi. Peräytyvälle maksulle kertyy täten korkolain (633/1982) 4 §:n mukaista viivästyskorkoa siitä lähtien, kun takaisinsaantivaatimus on esitetty vakuudensaajalle. Jos maksu peräytyy TakSL 5 §:n nojalla, velkoja voi joutua lisäksi suorittamaan korkolain 3.2 §:n mukaista korkoa maksuajankohdan ja takaisinsaantivaatimuksen esittämisen väliseltä ajalta.

Vakuudenantajan ja konkurssipesän välisessä suhteessa viivästysseurauksien määräytymisperuste ei ole aivan yhtä ilmeinen. Tällöin ei ole kysymys vakuudenantajan saaman maksun vaan pikemminkin ”fikttiivisen” maksun perääntymisestä. Oikeuskäytännössä on kuitenkin – nähdäkseni perustellusti – katsottu koronmaksuvelvollisuuden määräytyvän TakSL 17.2 §:n yleisen koronmaksuvelvollisuutta koskevan säännöksen mukaisesti.

KKO 1996:93. A oli antanut omistamansa asunto-osakeyhtiön osakkeet pankille yleispantiksi velallisyhtiö X:n veloista pankille. X:n konkurssia edeltäneenä takaisinsaantiaikana A oli maksanut yhtiön varoilla pankin saamisen, jolloin pankki oli vapauttanut mainitun vakuuden. Konkurssipesä vaati A:ta vastaan ajamassaan kanteensa vakuuden palauttamista tai korvaamista TakSL 10 ja 21.2 §:n nojalla viivästyskorkein maksupäivästä lähtien. Velvoittaessaan A:n palauttamaan vakuuden tai korvaamaan sen arvon korkein oikeus totesi, että velvollisuus viivästyskoron maksamiseen alkaa TakSL 17.2 §:n mukaan vaatimuksen esittämisestä. Koska A ei ollut kuitenkaan koron osalta nimenomaisesti hakenut muutosta käräjäoikeuden tuomioon, koronmaksuvelvollisuutta ei voitu määrätä myöhemmäksi kuin käräjäoikeuden päätöksestä ilmeni.

b. Vakuudensaajan ja vakuudenantajan suhde. Vakuudenantajan koronmaksuvelvollisuuteen vakuudensaajaa kohtaan on otettu kantaa edellä käsitellyssä ratkaisussa KKO 2000:110. Takaaja oli katsonut olevansa velvollinen maksamaan velkojalle korkoa TakSL 17.2 §:n mukaisesti enintään velkojan kanteen vireillepanosta lukien. Velkojan vaatimus tätä vastaan nostetun takaisinsaantikanteen vireilletulosta lähtien laskettavasta korosta oli takaajan mielestä perusteeton myös siitä syystä, että velkojalla oli ollut palautettavaksi vaadittu suoritus hallussaan oikeudenkäynnin aikana.

KKO 2000:110. Korkein oikeus totesi, että takaaja on TakSL 21.2 §:n mukaan velvollinen asettamaan takauksen uudelleen tai korvaamaan sen arvon. Takaussitoumuksen ehdot määrittävät korvausvelvollisuuden sisällön. Kun velkojan koronmaksuvelvollisuus takaisinsaantivastajana määräytyy TakSL 17.2 §:n mukaan, ei takaajan korvausvelvollisuus välttämättä kata koko sitä määrää, jonka velkoja on joutunut konkurssipesälle suorittamaan. Tässä jutussa takaussitoumuksen ehdot olivat pääoman ja korkojen osalta kattaneet vakuutusyhtiön konkurssipesälle palauttaman määrän. Pankki oli kiistänyt koronmaksuvelvollisuuden sillä perusteella, että vakuutusyhtiö oli pitänyt velalliselta maksuksi saamiaan varoja hallussaan sinä aikana, jolta se nyt vaatii pankilta korkoa. Vakuutusyhtiö on kuitenkin joutunut maksamaan konkurssipesälle TakSL:n mukaista korkoa tältä ajalta, joten korkovaatimus on perusteltu.

Vakuudenantajan koronmaksuvelvollisuus määräytyi viime kädessä vakuussopimuksen eikä TakSL 17.2 §:n mukaan, kuten korkein oikeus totesi. Koska velkojan vaatimus ei ylittänyt takaussitoumuksen määrää, velkoja oli oikeutettu vaatimaan korkoa koko siltä ajalta, jolta se itse oli joutunut maksamaan korkoa konkurssipesälle. Korkein oikeus ei antanut merkitystä myöskään sille, että velkojalla oli ollut kysymyksessä oleva rahamäärä hallussaan. Takaajahan

oli takauksensa perusteella vastuussa itse asiassa juuri siitä, että velkoja sai oikea-aikaisen suorituksen ja siten myös tuoton maksun jälkeiseltä ajalta.

Ratkaisussa KKO 2000:110 ei otettu yksityiskohtaisesti kantaa siihen, millä perusteilla korkosaamisen kuuluminen vakuusvastuun piiriin on ratkaistava. Tulkintaongelmia voi aiheutua erityisesti siitä, että vakuussopimuksessa ei normaalisti oteta huomioon velkojan korkovaatimuksia, jotka johtuvat maksun peräytymisestä. Toisaalta vakuussitoumus kattaa – kuten nykyisin TakL 4.1 §:n ja 41 §:stä ilmenee – ainoastaan velan pääoman, ellei liitännäiskustannusten kuulumisesta vakuusvastuun piiriin ole sovittu.⁴¹ Ellei vakuutta ole siis annettu esimerkiksi yleisvakuuslausekkein tai kaikista kyseisestä velkasuhteesta johtuvista velvoitteista⁴², takaisinsaannista johtuvat korkoseuraamukset voivat tämän mukaan jäädä liitännäiskustannuksina vakuusvastuun ulkopuolelle.

Korkeimman oikeuden perustelujen sanamuoto – nimittäin pääoman ja koron mainitseminen erikseen – saattaa olla ymmärrettävissä niin, että velalle maksettavan koron on katsottu kuuluneen takauksen piiriin vain korkoa koskevien takaussitoumuksen määräysten nojalla ja niiden osoittamissa rajoissa. Tämä onkin nähdäkseni perustelluin kanta, sillä koron kuuluminen vakuusvastuun piiriin TakSL 21.2 §:ssä säännellyissä tilanteissa perustuu ylipäänsä ajatukseen, jonka mukaan maksun peräytyminen on vakuudenantajan vastuun kannalta rinnastettavissa maksun saamatta jäämiseen. Eri asia on, että vakuudenantaja vastaa aina omasta viivästyksestään sen jälkeen, kun takaisinsaantiin perustuvat vaatimukset on kohdistettu häneen.

Aiemmin käsitellyssä hovioikeusratkaisussa *VHO 30.4.2001 t. n:o 527 S 00/628* oli esillä myös mahdollisuus *sovotella* vakuudenantajan vastuuta niistä koroista, joista hänen katsottiin periaatteessa vastaavan velkojan jouduttua palauttamaan saamansa maksun takaisinsaantioikeudenkäynnin johdosta.

VHO 30.4.2001 t. n:o 527 S 00/628. Pankki P oli antanut omavelkaisen takauksen velallisyhtiö X:n velasta. A ja B olivat antaneet P:lle haltijavelkakirjat vakuudeksi X:n vastuista. Pankin maksettua takauksensa perusteella X:n velan ja kuitattua regressisaamisensa X:n tililtä X asetettiin konkurssiin. Konkurssipesä oli sittemmin pannut vireille takaisinsaantioikeudenkäynnin muun muassa pankkia ja A:ta vastaan. A:ta vastaan ajamastaan takaisinsaantikanteesta pesä kuitenkin luopui saatuaan tietää haltijavelkakirjojen olevan edelleen pankilla vakuutena A:n ja B:n henkilökohtaisista veloista. Käräjäoikeuden hylättyä takaisinsaantikanteen pankkia vastaan ajettuna sekä A:n ja B:n maksettua henkilökohtaisen velkansa pankille P oli 20.3.1996 palauttanut

---

⁴¹ Oikeuskäytäntö oli jo aikaisemmin asettunut samalle kannalle, ks. *Saarnilehto* 2003 s. 99–100.

⁴² TakL 4.1 §:ssä ei edellytetä vakuusvastuun piiriin kuuluvien liitännäiskustannusten tarkempaa yksilöimistä, ks. myös *HE 189/1998* s. 34 ja *Aurejärvi* 2001 s. 43.

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

haltijavelkakirjat A:lle ja B:lle. 3.3.1998 korkein oikeus oli velvoittanut pankin palauttamaan kuittauksin saamansa 170 416,50 markan suorituksen 16 prosentin korkoineen 13.10.1993 lukien.

Maksettuaan konkurssipesälle takaisinsaannin johdosta 307 283,75 markkaa P vaati 16.6.1998 A:ta ja B:tä vastaan vireille panemallaan kanteella A:n ja B:n velvoittamista TakSL 19 ja 21.2 §:n nojalla asettamaan edellä mainitut haltijavelkakirjat uudelleen vakuudeksi niiden enimmäisarvoa vastaavasta 300 000 markan saamisesta. A ja B vaativat ensisijaisesti kanteen hylkäämistä ja toissijaisesti palautus- ja korvausvastuun sovittelua TakSL 22 §:n nojalla. Sovitteluvaatimustaan A ja B perustelivat muun muassa sillä, että he eivät voineet olla vastuussa pankin tekemästä virheellisestä kuittauksesta. Ilman kuittausta he olisivat menettäneet ainoastaan velan pääoman. Pankilla oli sitä paitsi ollut velan pääoma koko ajan käytettävissään.

Hovioikeus katsoi, että pankilla oli oikeus vaatia vakuuden palauttamista. Hovioikeus totesi kuitenkin pankin ottaneen saatavan kuitatessaan tietoisin riskin siitä, että maksu voidaan tuomita peräytymään. Takaisinsaantioikeudenkäynnin pitkän keston vuoksi maksulle kertyneet viivästysseuraamukset olivat olleet huomattavat. Täten velvollisuus asettaa vakuus uudelleen tai korvata sen arvo täysimääräisesti olisi merkinnyt A:n ja B:n joutumista olennaisesti huonompaan asemaan kuin siinä tapauksessa, että heidän vastuunsa pankkia kohtaan olisi selvitetty jo kuittaushetkellä. Takaisinsaantioikeudenkäynti A:ta vastaan oli päättynyt jo 11.4.1994 ja A:n ja B:n antamat vakuudet oli palautettu heille 20.3.1996. A ja B olivat järjestäneet taloudelliset asiansa tietämättöminä pankin mahdollisuudesta vaatia vakuuksien asettamista uudelleen ja antaneet kiinnitykset toisen velan vakuudeksi. Pankilla oli sen sijaan ollut oikeudellista asiantuntemusta ja pankki oli ollut selvillä takaisinsaantioikeudenkäynnin vaiheista. Pankilla olisi ollut velvollisuus viimeistään vakuudet palauttaessaan ilmoittaa A:lle ja B:lle pankille mahdollisesti syntyvästä oikeudesta vaatia vakuuden asettamista uudelleen. Kun täysi palautus- tai korvausvelvollisuus olisi lisäksi heikentänyt merkittävästi A:n ja B:n taloudellista tilannetta, palautus- ja korvausvastuu soviteltiin 50 000 markkaan.

Sovittelu on edellä kerrotussa ratkaisussa perustettu TakSL 22 §:ään.⁴³ Hovioikeuden tulkinta näyttää täten poikkeavan korkeimman oikeuden ratkaisussa 2000:110 omaksutusta peruslinjasta, jonka mukaan vakuudenantajan vastuu viivästysseuraamuksista ei suhteessa velkojaan määräydy TakSL:n vaan vakuussopimuksen nojalla.⁴⁴

Vakuudenantajan maksuvelvollisuuden sovittelu lienee mahdollista oikeustoimilain 36 §:n yleisen sovittelusäännöksen tai KSL 4:1:n nojalla, vaikka TakSL 22 §:n ei katsottaisikaan soveltuvan tähän relaatioon. Onhan vakuudenantajan vastuu koroista perimmältään sopimuspohjaista, vaikka koronmaksuvelvollisuudesta nimenomaan takaisinsaantitilanteissa ei normaalisti erikseen sovitakaan. Sovitteluperusteet saattavat kuitenkin olla hieman

---

⁴³ TakSL 22 §:n on ilmeisesti katsottu soveltuvan takaajan ja velkojan välisen korvausvastuun sovitteluun myös ratkaisussa *HHO 22.8.2002 t. n:o 2480 S 00/1375*, jossa sovitteluvaatimusta ei tosin hyväksytty.

⁴⁴ Suhteessa konkurssipesään sekä vakuudenantajan että vakuudensaajan vastuuta viivästysseuraamuksista voidaan sovittaa TakSL 22 §:n nojalla, sillä tässä relaatioissa viivästysseuraamukset määräytyvät yleensäkin TakSL:n mukaan, kuten edellä on esitetty. Vakuudensaajan palautusvastuun sovittelu TakSL 22 §:n nojalla koituu vakuusvastuun liitännäisyyden vuoksi myös vakuudenantajan hyväksi hänen suhteessaan vakuudensaajaan.

erilaiset sen mukaan, mihin säännökseen nojaututaan. TakSL 22 §:n esitöissä on annettu – samaan tapaan kuin edellä kerrotussa hovioikeuden tuomiossa – painoa esimerkiksi sille, joutuuko palautusvelvollinen huonompaan asemaan kuin siinä tapauksessa, ettei peräytyvää määräämistointa olisi lainkaan suoritettu. Yleistä tai KSL 4:1:n sovittelusäännöstä sovellettaessa tälle näkökohdalle tuskin voidaan antaa samanlaista painoa.

Sovellettavasta säännöksestä riippumatta on nähdäkseni kyseenalaista, onko velkojan perinnän yhteydessä osoittamalle aktiivisuudelle tai velkojan valmiudelle käydä oikeutta palautusvelvollisuudestaan annettava mainittavaa merkitystä sovittelua puoltavana näkökohtana. Useimmiten tällainen velkojan aktiivisuus palvelee niin velkojan kuin vakuudenantajankin etua, eikä sitä ole syytä sanktioida rajoittamalla vakuusvastuuta sovittelulla. Erityisesti takausvastuun sovitteluun on oikeuskäytännössä suhtauduttu yleensäkin hyvin pidättyväisesti.⁴⁵

7. Vakuudensaajan ja vakuudenantajan prosessuaalinen asema

Konkurssipesän hyväksi ajettava *kanne voidaan kantajan valinnan mukaan kohdistaa velkojaan tai vakuudenantajaan*. Seuraavassa hovioikeusratkaisussa tämä ajatus on viety niin pitkälle, että velkojaa vastaan ajettavan kanteen määrääjän umpeutumisen ei ole katsottu estävän kanteen ajamista vakuudenantajaa vastaan.

KouHO 7.2.1996 t. n:o 239 S 95/30. Velallisyhtiö oli maksanut pankin luotollisen shekkitilin velkasaldon ohjaamalla yhtiölle tulevia suorituksia tälle tilille. Tililuoton vakuutena olivat velkakirjat, joiden maksamisen vakuudeksi oli vahvistettu kiinnitys velallisyhtiön osakekannan omistaneen kommandiittiyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen ja hänen puolisonsa kiinteistöön. Velkakirjat oli maksun jälkeen palautettu yhtiömiehelle. Konkurssipesän kanteesta yhtiömies veloitettiin korvaamaan velkakirjojen arvo TakSL 19 ja 21.2 §:n nojalla, koska maksu olisi suoraan yhtiömiehelle tehtynä voitu peräyttää TakSL 10 §:n nojalla huomattavamääräisenä ja epätavanomaisena. Käräjäoikeus oli sen sijaan hylännyt vaatimuksen, koska takaisinsaantikannetta ei voitu määrääjän umpeutumisen vuoksi enää kohdistaa pankkiin.

---

⁴⁵ Ks. esim. *Aurejärvi* 2001 s. 55–58, *Hemmo* 2001 s. 244–245 ja 247–248 sekä *Saarnilehto* 2003 s. 32.

Sangen pidättyväistä on itse asiassa ollut myös palautusvastuun sovittelu TakSL 22 §:n nojalla, ks. esim. *Koulu* 1999 s. 265–267 sekä *Tuomisto* 2002 s. 129–132 ja 304–308.

TakSL 21.2 §:n esitöissä on painotettu takaajan ja vierasvelkapantin antajan vastuun liitännäisyyttä päävelkasuhteeseen.⁴⁶ Edellä selostettu ratkaisu tuntuu ensi näkemältä olevan ristiriidassa ainakin täysin loppuun viedyn vastuun liitännäisyyden kanssa. Silti ratkaisu on nähdäkseni perusteltu. Vastuun liitännäisyyden merkitys TakSL 21.2 §:n mukaisen palautus- ja korvausvastuun kannalta voidaan arvioida vakuudenantajaa vastaan ajettavassa oikeudenkäynnissä, vaikka palautusvaatimusta ei kohdistettaisikaan velkojaan. Lisäksi seuraukset velan maksamatta jäämisestä kohdistuvat yleensäkin viime kädessä vakuudenantajaan eikä velkojaan. Velkojaa koskevan kanneajan umpeutumisella ei näytä täten olevan merkitystä vakuudenantajan oikeusturvan kannalta.

Konkurssivelkojiston kanne on pantava vireille TakSL 24 §:ssä säädettyssä määräajassa. Velkojaa vastaan ajettavan kanteen osalta tämä on itseltään selvää. Samaa sääntöä on alla selostetussa ratkaisussa sovellettu myös vakuudenantajaa vastaan ajettavaan konkurssivelkojiston kanteeseen, vaikkakin kanneaikäsäännöstä on tulkittu konkurssivelkojiston kannalta varsin myötämielisellä tavalla. TakSL 24.1 §:ssä säädetyn toissijaisen kolmen kuukauden kanneajan katsottiin nimittäin alkavan vasta siitä, kun konkurssipesän kanne vakuuden palauttanutta velkojaa vastaan oli hylätty. Vasta tuossa vaiheessa konkurssipesä saattoi korkeimman oikeuden perustelujen mukaan olla tietoinen palauttamisen merkityksestä pesän varallisuuden kannalta.

KKO 1996:93. A oli antanut omistamansa asunto-osakeyhtiön osakkeet pankki P:lle yleispantiksi velallisyhtiö X:n veloista pankille. Velan maksamisen jälkeen pankki oli vapauttanut vakuuden. Konkurssipesä nosti takaisinsaantikanteen ensin pankkia vastaan TakSL 19.1 §:n nojalla. Raastuvanoikeuden hylättyä kanteen 31.5.1994 antamallaan tuomiolla konkurssipesä nosti kanteen A:ta vastaan ja vaati vakuuden palauttamista tai korvaamista TakSL 10 ja 21.2 §:n nojalla. Tässä vaiheessa oli TakSL 24.1 §:n mukainen kuuden kuukauden määräaika valvontapäivästä kulunut umpeen.

Korkein oikeus katsoi, että konkurssipesän kanne vakuuden palauttamiseksi tai sen arvon korvaamiseksi oli pantava vireille TakSL 24.1 §:n mukaisessa määräajassa. TakSL 24.1 §:ssä säädetty toissijainen kolmen kuukauden kanneaika alkoi kuitenkin kulua vasta siitä, kun konkurssipesän kanne vakuuden palauttanutta velkojaa vastaan oli hylätty käräjäoikeuden antamalla tuomiolla. Vasta tuossa vaiheessa konkurssipesä saattoi nimittäin olla tietoinen palauttamisen merkityksestä pesän varallisuuden kannalta.

---

⁴⁶ Esitöissä on käsitelty mahdollisuutta asettaa vakuudenantajana oleva velallisen läheinen TakSL 21.2 §:n mukaiseen palautus- tai korvausvastuuseen siinä tapauksessa, että maksun peräyttäminen velkojalta TakSL 19 §:n nojalla ei puuttuvan läheisyyden vuoksi olisi mahdollista. Kielteistä kantaa on perusteltu nimenomaan takaajan ja vierasvelkapantin antajan vastuun liitännäisyydellä. Laajemmin liitännäisyyden vaikutuksia ei esitöissä ole käsitelty. Ks. HE 102/1990 s. 69–70.

Hovioikeuskäytännössä läheisyyden merkitykseen esitöissä käsitellyssä läheisyystilanteessa on suhtauduttu vaihtelevasti. Esitöiden mukaiselle kannalle on asetettu esimerkiksi ratkaisussa THO 28.9.2001 t. n:o 2296 S 00/1169, mutta ratkaisussa KouHO 11.10.2000 t. n:o 967 S 99/1055 lienee lähdetty toiselta pohjalta. Ks. liitännäisyyden merkityksestä myös Tuomisto LM 1998 s. 792–793.

Vakuudenantajaa vastaan ajettava velkojan kanne ei sen sijaan ole sidottu TakSL 24 §:n mukaiseen määräaikaan. Tämä ilmenee edellä jo useassa yhteydessä käsitellyssä ratkaisusta KKO 2000:110.⁴⁷

KKO 2000:110. Vakuutusyhtiö oli myöntänyt velallisyhtiölle luoton, jonka vakuutena oli pankin antama omavelkainen takaus. Saatuaan velalliselta suorituksen vakuutusyhtiö oli ilmoittanut pankille takauksen vapauttamisesta. Velallisyhtiön jouduttua konkurssiin vakuutusyhtiö oli velvoitettu palauttamaan saamansa maksu. Vakuutusyhtiö vaati tämän jälkeen, että pankki velvoitettaisiin TakSL 19 ja 21.2:n perusteella ensisijaisesti suorittamaan vakuutusyhtiölle määrät, jotka tämä oli joutunut konkurssipesälle palauttamaan, tai toissijaisesti asettamaan takaus voimaan entisen sisältöisenä. Pankki vaati puolestaan kanteen jättämistä tutkimatta, koska sitä ei ollut pantu vireille TakSL 24.1 §:ssä tarkoitetussa määräajassa.

Korkein oikeus totesi, että vakuutusyhtiön kannetta ei ajettu konkurssipesän hyväksi. Se ei muillakaan perusteilla ollut luonteeltaan konkurssioikeudellinen takaisinsaantikanne, vaan tällaisen kanteen kohteeksi joutuneen velkojan takaaajaa vastaan ajama, pohjimmiltaan yleisiin sopimusoikeudellisiin periaatteisiin nojaava korvauskanne tai sovitus vakuuden uudelleen asettamiseen tähtäävä kanne. Myöskään laissa tai lainvalmistelutöissä ei tällaista kannetta nimitetä takaisinsaantikanteeksi. Lain 21.2 §:n mukaiseen velkojan kanteeseen ei täten ole perusteltua soveltaa lain 24 §:n kannemääräaikaa eikä vakuutusyhtiön kanne ollut myöhään nostettu.

Takaisinsaantiasiaa ei ole pakko saattaa tuomioistuinkäsittelyyn pelkästään siitä syystä, että takaisinsaanti saattaa johtaa palautus- ja korvausvaatimukseen vakuudenantajaa kohtaan. Velkoja voi niin halutessaan *palauttaa maksun oikeudenkäynnillä velallisen konkurssipesään* ilman, että hän tämän johdosta menettäisi oikeutensa vaatia vakuudenantajalta vakuuden palauttamista tai korvaamista – taikka oikeutensa valvoa saaminensa velallisen konkurssissa. Maksun palauttaessaan velkoja ottaa kuitenkin riskin siitä, että takaisinsaanti-vaatimus todetaan myöhemmässä oikeudenkäynnissä perusteettomaksi, kuten kävi seuraavassa tapauksessa.

HHO 19.12.2000 t. n:o 3551 S 99/2481. Velallisyhtiö oli takaisinsaantiaikana kattanut luotollisen shekkitilin velkasaldon ohjaamalla sinne varojaan sekä sopinut tilin muuttamisesta luotottomaksi. Shekkitilin velkasaldon maksamisesta oli ollut A:n takaus. Velallisyhtiön jouduttua konkurssiin pankki oli toimitsijamiehen vaatimuksesta palauttanut saamansa, pesän varoihin nähden huomattavamääräisen ja toimitsijamiehen epätavanomaiseksi katsoman suorituksen. Tämän jälkeen pankki vaati, että A velvoitettaisiin TakSL 10, 19 ja 21 §:n nojalla suorittamaan pankille shekkitilin velkasaldo korkoineen ja provisioineen. Vaatimus hylättiin, koska maksujen katsottiin olleen tavanomaisia eivätkä maksut siten olisi peräytyneet TakSL 10 §:n nojalla.

Viimeksi mainittua riskiä ei velkoja voi kokonaan välttää edellä edes riitauttamalla konkurssivelkojiston takaisinsaanti-vaatimuksen ja saattamalla asian tällä tavoin oikeuteen. Konkurssipesän ja velkojan välisessä oikeudenkäynnissä

---

⁴⁷ Ks. myös HHO 9.1.2003 t. n:o 96 S 00/1645 (valituslupa myönnetty 20.8.2003).

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

sä annettu, maksun palauttamiseen velvoittava ratkaisu ei ole nimittäin oikeusvoimainen myöhemmässä velkojan ja vakuudenantajan välisessä oikeudenkäynnissä.⁴⁸ Kaikkein turvallisoin menettelytapa – ja samalla menettelytapa, jota lakia valmisteltaessa on ilmeisesti pidetty suositeltavimpana – on se, että *kaikkien tahojen palautusvelvollisuutta koskevat asiat käsitellään mahdollisuuksien mukaan yhdessä*.⁴⁹ Näin on menetelty esimerkiksi seuraavassa tapauksessa.

KouHo 20.1.2000 t. n:o 52 S 99/302. Kommandiittiyhtiö oli maksanut takaisinsaantiaikana shekkitilivelkansa, jonka maksamisesta oli kommandiittiyhtiön äänettömien yhtiömiesten antama vakuus. Konkurssipesä nosti kanteen sekä pankkia että vakuudenantajia vastaan. Maksu peräytyi TakSL 5 ja 10 §:n nojalla ja vakuudenantajat velvoitettiin palauttamaan tai korvaamaan vakuus konkurssipesälle. Pankin kanteesta vakuudenantajat velvoitettiin vakuuden palauttamiseen tai korvaamiseen myös pankille.

Tulkinnanvaraista on, *voiko vakuudenantaja vaatia vastuunsa alentamista pelkästään sillä perusteella, että velkoja on päässyt konkurssipesän kanssa omalta kannaltaan edulliseen sopimukseen*. Tämän tyyppisestä tilanteesta oli ainakin takaajan mielestä kysymys seuraavassa tapauksessa.

HHO 9.1.2003 t. n:o 96 S 00/1645. Velkoja oli ostanut kommandiittiyhtiön käyttö- ja vaihto-omaisuuden, joiden kauppahinta oli luettu velkojan saamisen suorituksiksi. Kommandiittiyhtiön jouduttua konkurssiin ja pesän nostettua takaisinsaantikanteen velkojaa vastaan velkoja oli sopinut konkurssipesän kanssa kauppakirjan mukaisen kauppahinnan palauttamisesta. Tämän jälkeen velkoja vaati suoritusta kommandiittiyhtiön velan takaajalta. Takaaja kiisti maksuvelvollisuutensa sillä perusteella, että kommandiittiyhtiön omaisuus oli myyty alihintaan ja että velkoja oli siten saanut suorituksen saamiselleen, vaikka olikin joutunut palauttamaan kauppakirjan mukaisen hinnan.

Käräjäoikeus katsoi, että omaisuus oli myyty alihintaan ja velvoitti takaajan suorittamaan käyvän hinnan ja kauppakirjan mukaisen hinnan erotuksella vähennetyn määrän.

Hovioikeus katsoi, että mahdollista käyvän hinnan ja kauppakirjan mukaisen hinnan erotusta ei ollut vähennettävä takaajan maksettavasta määrästä, koska tuollainen erotus olisi ollut palautettava konkurssipesään eikä velkoja olisi konkurssipesän varoja jaettaessa saanut suoritusta saamiselleen. (Valituslupa myönnetty 20.8.2003)

Velkoja voi kyllä saada perusteetonta etua sopiessaan takaisinsaantiasian konkurssihallinnon kanssa. Etu on kuitenkin silloin saatu muiden konkurssi-velkojien eikä vakuudenantajan kustannuksella. Vakuudenantaja saattaa kärsiä tällaisesta menettelystä siinä mielessä, että sopimus heikentää hänen mahdollisuuksiaan regressisaamisen perimiseen konkurssimenettelyn yhteydessä. Sikäli kuin tuollaista vahinkoa aiheutuu, se on kuitenkin koitunut vakuu-

---

⁴⁸ Ks. myös *Koulu* 1999 s. 164.

⁴⁹ Ks. myös esim. *Tuomisto LM* 1998 s. 805 ja *Koulu* 1999 s. 160 viitteineen.

denantajalle konkurssivelkojan ominaisuudessa ja myös vakuudenantajan käytettävissä olevien suojakeinojen voidaan siten perustellusti katsoa määräytyvän tältä pohjalta.

Tulkinnanvaraiseksi asian tekee lähinnä takauksen – samoin kuin vierasvelkapanttauksen – liitännäisyys. Vakuusvastuun liitännäisyyden merkitys voidaan kiistää erityisesti sillä perusteella, että konkurssivelkojisto olisi voinut vaatia vakuuden uudelleen asettamista tai korvaamista kohdistamatta mitään vaatimuksia velkojaa kohtaan. Vakuudenantaja ei olisi voinut torjua konkurssivelkojiston vaatimusta eikä esittää tapahtuneen johdosta vaatimuksia velkojaa kohtaan. Vakuudenantajan mahdollisuus vedota velkojan sopimusteitse saamaan etuun olisi ristiriidassa tämän lähtökohdan kanssa ja vaikeuttaisi lisäksi takaisinsaantiasioiden sovinnollista selvittämistä. Toisaalta on mahdollista painottaa myös velkojan tosiasiasa saamaa etua. Takaus tai vierasvelkapantti on tarkoitettu vain velkojan todellisten menetysten kattamiseen, ja tällaisesta ei puheena olevassa tilanteessa ole välttämättä kysymys.

Lähteet

- Aurejärvi, Erkki*: Takaus. Jyväskylä 2001. (*Aurejärvi* 2001)
- Havansi, Erkki*: Esinevakuusoikeudet. Toinen, uudistettu painos. Jyväskylä 1992. (*Havansi* 1992a)
- Havansi, Erkki*: Suomen konkurssioikeus. Kolmas, uudistettu painos. Tampere 1992. (*Havansi* 1992b)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle takaisinsaantia konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi (*HE 102/1990*)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kauppakaaren 10 luvun, kuluttajansuojalain 7 ja 11 luvun ja kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (*HE 13/1994*)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle takausta ja vierasvelkapanttausta koskevaksi lainsäädännöksi (*HE 189/1998*)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain sekä takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain muuttamisesta (*HE 14/2002*)
- Hallituksen esitys Eduskunnalle velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta (*HE 187/2002*)
- Hemmo, Mika*: Pankkioikeus. Jyväskylä 2001. (*Hemmo* 2001)
- Kartio, Leena*: Esineoikeuden perusteet. 2., uudistettu painos. Jyväskylä 2001. (*Kartio* 2001)
- Konkurssioikeuden kehittämiskomitean mietintö. Helsinki 1978. (*KM 1978:337*)
- Koulu, Risto*: Palautus- ja korvausvastuu konkurssitakaisinsaannissa. Jyväskylä 1999. (*Koulu* 1999)
- Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Niemi-Kiesiläinen, Johanna*: Insolvenssioikeus. Juva 2002. (*Koulu* 2002)
- Könkkölä, Mikko – Möller, Gustaf – Koskelo, Pauliine – Raulos, Kari – Riihinen, Taina*: Ehdotus takaisinsaantia konkurssipesään koskevaksi lainsäädännöksi. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu. (*OLJ 1988/7*)

Vierasvelkavakuus ja velallisen insolvenssista johtuva takaisinsaantiriski

---

- Lennander, Gertrud*: Återvinning i konkurs. Andra, omarbetade upplagan. Stockholm 1994. (*Lennander* 1994)
- Leppänen, Tatu*: Vahinkoedellytys konkurssitakaisinsaannissa. Jyväskylä 1992. (*Leppänen* 1992)
- Munch, Mogens – Lyngge Andersen, Lennart – Lindencrone Petersen, Lars – Ørgaard, Niels*: Konkursloven med kommentarer. 8. utgave. København 1997. (*Munch–Lyngge Andersen–Lindencrone Petersen–Ørgaard* 1997)
- Mäkelä, Juha*: Velkojan tiedonantovelvollisuus takaaajaa kohtaan. Jyväskylä 1999. (*Mäkelä* 1999)
- Saarnilehto, Ari* (toim.): Takauslaki; Laki, oikeuskäytäntö ja hallituksen esitys. Vantaa 2003. (*Saarnilehto* 2003)
- Tuomisto, Jarmo*: KKO 2000:110. Konkurssi – Takaisinsaanti konkurssipesään – Määräaika – Takaus – Omavelkainen takaus – Takauksen vanhentuminen – Korko. Lakimies 2001 s. 745-756. (*Tuomisto* LM 2001)
- Tuomisto, Jarmo*: KKO 2002:114. Korkeimman oikeuden ratkaisut kommentein 2002:II. Jyväskylä 2003. S. 379–382. (*Tuomisto* 2003)
- Tuomisto, Jarmo*: Takaisinsaannista. Erityisesti maksun ja vakuuden peräyttämisestä konkurssissa. 2., uudistettu painos. Jyväskylä 2002. (*Tuomisto* 2002)
- Tuomisto, Jarmo*: Vierasvelkavakuus, velanmaksu ja konkurssitakaisinsaanti. LM 1998 s. 798–805. (*Tuomisto* LM 1998)
- Utsökningsrätt X. Konkursgrunderna, gäldenärens legitimation, återvinning, kvittning, solidariska skuldförhållanden m.m. Förslag av lagberedningen. Stockholm 1970. (*SOU* 1970:75)
- Walín, Gösta – Palmér, Eugène*: Konkurslagen. Borgå 1989 & supplement. (*Walín–Palmér*)
- Welamson, Lars*: Konkursrätt. Nionde, omarbetade upplagan. Stockholm 1997. (*Welamson* 1997)
- Ändringar i konkurslagen m.m. (*Prop.* 1976:6)

